

Na račun nezaposlenih

Anketa, ki so jo izvedli v 140 delovnih organizacijah Hrvaške s 84.000 delavci je pokazala, da so v prvih šestih mesecih leta 1968 izplačali 30.990.000 novih dinarjev ali nad 3 milijarde starih za nadurno delo. Ta vsota ni majhna, ker bi zadostovala za izplačilo 5165 delavcev, ki bi v stalnem delovnem odnosu zaslužili poprečno tisoč novih dinarjev mesečno. Ali še ta primerjava: če bi v teh delovnih organizacijah povsem opustili dopolnilno delo, bi se skupno število zaposlenih delavcev lahko zvišalo za 6,1 odstotka.

Borba — 11. IV. 1969

Ali je tudi to proletarski internacionalizem

Iz Slovenije je leta 1967 odšlo v tujino 2287 visokokvalificiranih in kvalificiranih delavcev, 3390 nekvalificiranih delavcev in 402 delavca z visoko oziroma srednjo izobrazbo. V enakem razdobju lanskega leta pa je odšlo iz Slovenije v tujino 3962 visokokvalificiranih oziroma kvalificiranih delavcev, 6554 nekvalificiranih in polkvalificiranih delavcev ter 468 delavcev z visoko oziroma srednjo izobrazbo. Omenjeni podatki kažejo na porast števila delavcev po posameznih kvalifikacijah, ki odhajajo v tujino. Ista ugotovitev velja tudi pri kmetih, saj je leta 1967 odšlo v tujino 2857 kmetov, v lanskem letu pa 3226.

Gospodarski vestnik — 11. IV. 1969

Boljši kupci kot prodajalci

Izvoz iz Jugoslavije je marca dosegel vrednost 1 milijardo 251,3 milijona dinarjev in je bil za 16,3 % višji kakor letos februarja. Jugoslovanska industrija je marca povišala izvoz v primerjavi s februarjem za 19,7 % na 1 milijardo 27,2 milijona dinarjev.

Skupni izvoz iz Jugoslavije v prvem četrtletju je letos dosegel vrednost 3 milijarde 570,9 milijona dinarjev in je bil za 11,5 % višji, kakor lani v prvem četrtletju. V prvem četrtletju pa je znašal jugoslovanski uvoz 6 milijard 174,3 milijona dinarjev; bil je za 32,3 % višji kakor lani od januarja do konca marca. Uvoz v Jugoslavijo se je v posameznih mesecih najbolj povišal v minulem marcu, ko je bil za 42,3 % višji, kakor lani marca.

Dnevnik — 15. IV. 1969

Turisti z denarjem

Osnovni podatki o našem turistu pravijo: lani je blizu 13 milijonov naših državljanov prekorajilo mejo v obe smeri, kar pomeni, da je v tujino potovalo nekaj manj kot 30 odstotkov Jugoslovancev. Ti državljanji so uvozili tehničnih predmetov v vrednosti 740 milijonov dinarjev. Kar za deva uvoz drugih predmetov, so podatki manj natančni, toda približno lahko pokažejo obseg uvoženega. Predvideva se, da se vrednost drugega uvoženega blaga giblje med 500 in 700 milijoni dinarjev.

Politika — 13. IV. 1969

Lahko je (nekaterim) v Prištini

Na filozofski fakulteti v Prištini so ugotovili, da 37 študentov prejema istočasno štipendije od različnih podjetij in se kredit od Pokrajinskega fonda za kreditiranje študentov. Ti študentje so si pomagali z različnimi potrdili, ki jih nihče ni preverjal. Se več: ugotovili so, da živi večina teh študentov pri svojih kar dobro situiranih družinah v Prištini. Hkrati pa veliko revnih študentov na filozofski fakulteti ne prejema štipendije ne kredita.

Delo — 16. IV. 1969

Gledališče — ne pomeni ozek krog izbrancev

Tako v drugih deželah, pa tudi pri nas so gledališniki že začeli spoznavati, da gledališče ni ustanova za ozek krog »izbrancev«, snobov, »vzvišenih duhov«, marveč da je v pravem pomenu hiša za ljudsko zabavo. Repertoar, ki so ga pred kratkim predvajali je izključeval osemdeset odstotkov tako imenovanega navadnega občinstva, tistega najboljšega, navnega, ki polni dvorane. Vedno bom občudoval predstavo »Čakam na Godota«, toda samo takih del ne morem gledati. Želim videti tudi dela Gorkega, Čehova, Lessinga in realistov 19. stoletja ter sodobnih realistov.

Bojan Stupica,

Ilustrovanja politika — 15. IV. 1969

Cene in »socialistična« trgovina

Zasedovali so pot nekaterih izdelkov in ugotovili, da se je cena od proizvajalca do trgovca, ki je izdelek postavil na prodajno polico, povečala kar za štirikrat.

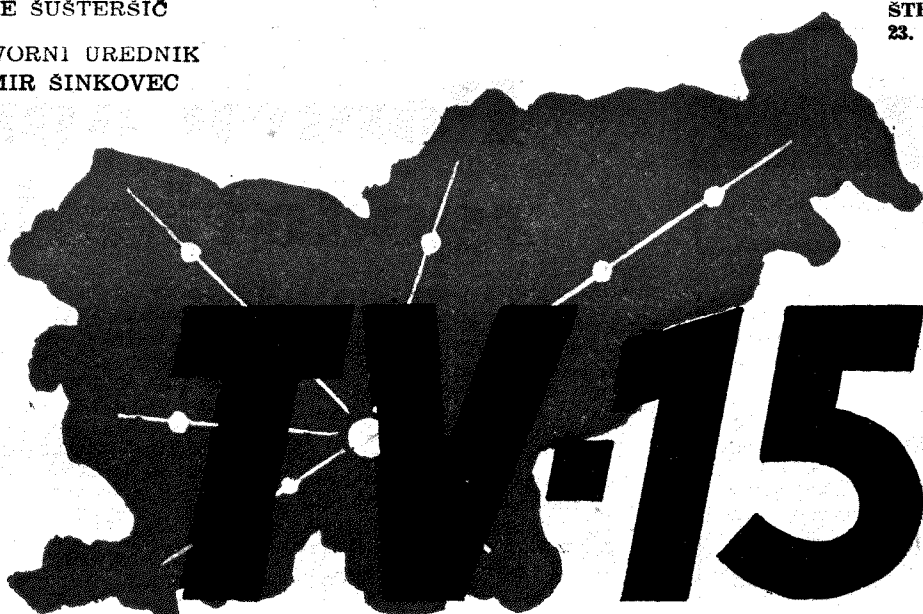
Le zakaj so se trudili, ko pa to potrošnik lahko malone pri vsakem izdelku napove z desetodstotno zanesljivostjo?

Dnevnik — 12. IV. 1969

Lisica, lisjak sta pila tobak

Po neuradnih, toda zanesljivih, podatkih se v Jugoslaviji letno pretihlapi približno 6000 ton tobaka. Ker se iz kilograma tobaka izdelata 1000 cigaret, pomeni, da pride na trg približno 6 milijard cigaret, kar predstavlja 20 odstotkov celotne proizvodnje. Če bi ta tobak šel v tobačne tovarne, bi se dohodek zvišal za 550 milijonov dinarjev, a od tega bi država dobila 380 milijonov dinarjev.

Borba — 15. IV. 1969

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Pomen aprilskih zgodovinskih dni

V najnovejši zgodovini slovenskega naroda so nadvse važni trije aprili, april 1934, 1937 in 1941. Vsi so notranje tesno povezani med seboj. Lahko bi rekli, da vsak poznejši raste iz prejšnjega, čeprav so pri vsakem odločale povsem drugačne okoliščine.

Pri aprilu 1934 gre za izjavo treh partij, to je za izjavo Komunistične partije Jugoslavije, KP Avstrije in KP Italije o slovenskem vprašanju. V njej so priznale slovenskemu narodu pravico do samoodločitve, upravičenost boja za združitev ter pomoč slovenskemu narodu v revolucionarnem boju za uresničenje teh ciljev. Ne glede na močno deklarativni značaj izjave treh partij je bil njen pomen predvsem v tem, da se je z njo prvič v zgodovini slovenskega naroda manifestirala povezanost boja za »Združeno Slovenijo« z avant-

zvezne države, kolektivna obramba vseh ogroženih narodov proti fašističnim vojnim hujskačem, ureditev diplomatskih odnosov s Sovjetsko zvezo, podpora slovenski narodni manjšini v Italiji in Avstriji, ker se slovenski narod ne more in ne sme odpovedati svojemu starem cilju: Združeni in svobodni Sloveniji. Posebno skrb je posvetil slovenskim katoliškim množicam, češ da so demokratične in gredo za svojimi voditelji zaradi njihovih nekdanih narodnoosvobodilnih, demokratičnih in socialnih gesel, ki jih voditelji sicer še niso preklicali. Zato med temi množicami in med vsemi drugimi demokratičnimi silami slovenskega naroda ne more in ne sme biti nobenih pregrad in preprek, ki bi ovirale združitev vsega svobodoljubnega slovenskega ljudstva v boju proti skupnemu sovražniku,

šizma. Delavci sami se ne morejo boriti samo za svojo strokovno enotnost na političnem področju, za delavsko stranko, ki bi združevala vse delavstvo.

Tretji april je bil v letu 1941. Dogodek, ki je postal vogelni kamen naslednjega razvoja v slovenskem narodu, se je po besedah B. Kidriča odigral v najmračnejših dneh slovenske zgodovine. Po zlomu države, v kateri so vojaški in politični vrhovi popolnoma odpovedali, so osvajalci tudi slovensko zemljo razdelili med seboj, to je med Nemce, Italijane in Madžare. Slovenski narod je bil pod strašnim vtisom poraza in izdajstva. Ljudje, ki so dotlej vodili uradno politiko, so se razgalili kot izdajalci in kapitulanti. Slovenski narod je doživel ne samo vojaški, temveč tudi psihološki zlom zaradi silnega razočaranja nad ravnanjem bivših oblasti, in zato je hitlerjevska demagogija prav v tistih dneh povsod bujno uspevala. Da Dolenjskem je celo državne mejnike premaknila v korist Nemcev. Po zunanji podobi je kazalo, kakor da je slovenski narod izgubil vsako perspektivo. Povsem jasno je bilo, da so ga osvajalci zapisali smrti.

V tistih črnih dneh, ko se prah jugoslovanske katastrofe še ni prav polegel, je Komunistična partija analizirala družbene in politične vzroke aprilskega zloma. Oprta na stike, ki jih je že pred vojno gojila z nekaterimi naprednimi demokratičnimi skupinami, je dala pobudo za organizacijo, ki naj bi ne glede na politično, nazorsko, družbeno in tradicionalno opredeljenost združila vse slovenske sile v obrambo narodnega obstanka in za boj za novo bodočnost. Kar se tiče domačega političnega življenja, so okoliščine za pobudo bile ugodne. Kajti uradne slovenske stranke so se z aprilskim zlomom razgalile ter doživele tak organizacijski, politični in moralni zlom, da je v domačem političnem življenju, gledajoč seveda na te uradne stranke, nastopila nekakšna praznота, ki povzhu vsega ni bila niti tako kratkotrajna, prav zato pa je olajšala pobudo drugim, ki so na slovensko usodo gledali drugače kakor oni.

Deževnega sobotnega popoldneva ob koncu aprila so se ustanovnega sestanka na pobudo KP udeležili predstavniki CK KPS, demokratičnega krila v Sokolu, krščansko-socialistične skupine in slovenskih kulturnih delavcev.

Če ta ustanovni sestanek pogledamo z vidika podatkov, ki so se doslej nabrali o njegovem poteku, moramo reči, da je bilo na njem obravnavanih več značilnih točk: analiza trenutnega položaja, kaj storiti, kdo naj se angažira, kako nastopiti in kakšni naj bodo cilji nameravane akcije.

Na pobudo CK KPS je najprej Boris Kidrič analiziral takratni položaj, v katerem se je znašel slovenski narod kot žrtev imperializ-

Nadaljevanje na 2. strani

- vsak dan — najnovejše vesti iz vsega sveta
- vsak ponedeljek — obširna športna poročila in družinska stran za žene in matere
- vsak petek — posebna priloga z radijskim in televizijskim sporedom
- vsako soboto — 12 strani »priloge za konec tedna« reportaže — romani v nadaljevanjih — mali oglasi

VSAK DAN
V VSAK DOM

DELO

Slavko Furlan

Spet je neizprosna smrt segla v vrste naših tovarišev. Dne 18. aprila se je na Krvavcu pri smučanju ponesrečil tovariš Slavko Furlan, republiški sekretar za notranje zadeve Slovenije.

Pokojni se je rodil 21. decembra 1921 v Gorici, pred vojno pa je živel v Kranju. Leta 1941 se je pred nacističnim preganjanjem zatekel v domače kraje v Brdih in se tam kaj kmalu vključil v Osvobodilno fronto. Leta 1942 je postal partizan. Njadalje je delal pri Varnostno-obveščevalni službi, nazadnje je bil komandant 2. brigade Vojske državne varnosti. Po vojni je služboval v JLA, ki jo je leta 1958 zapustil kot podpolkovnik. Leta 1951 je končal višjo vojno akademijo v Beogradu.

Potem ko je odšel iz JLA, se je vrnil v Slovenijo in se zaposlil pri republiškem izvršnem svetu, kjer je postal načelnik urada za tehnično pomoč. Kasneje je bil direktor zavoda za mednarodno tehnično sodelovanje, junija 1963 je postal član republiškega izvršnega sveta, oktobra 1966 pa je postal republiški sekretar za notranje zadeve.

Za svoje zasluge med osvobodilno vojno in po vojni je bil odlikovan s partizansko zvezdo, redom republike s srebrno zvezdo, redom za hrabrost, redom bratstva in enotnosti in redom zasluge za narod, bil je tudi nosilec Spomenice 1941.

Dogodki tedna

V Ljubljani je bila 21. aprila slavnostna seja CK ZK Slovenije, posvečena proslavi 50-letnice ZKJ. Na seji so sodelovali tudi vsi predvojni člani ZK iz Slovenije, člani stalnega sestava konference, častnega razsodišča in revizijske komisije ZK Slovenije, sekretarji občinskih konferenc in medobčinskih svetov ZK, predstavniki vseh družbeno-političnih organizacij, skupščine, izvršnega sveta in JLA. O pomenu 50-letnice ZKJ bo na slavnostni seji govoril predsednik CK Franc Popit. — 50-letnico ZKJ so slovesno proslavili tudi v Beogradu.

Predsednik Josip Broz Tito je v Beogradu sprejel avstrijskega obrambnega ministra dr. Georga Praderja. Sprejema se je udeležil tudi državni sekretar za narodno obrambo generalpolkovnik Ljubicić.

Ob 28-letnici smrti junaških poročnikov bojnega broda Milana Spasića in Sergeja Mašere, ki sta 17. aprila 1941 v Tivatskem zalivu poginela v zraku rušilec »Zagreb«, da ne bi prišel v roke okupatorju, in umrla junaška smrti, so bile v Tivatu prirejene priložnostne svečanosti. Na njun skupni spomenik v tivatskem parku so položili vence in cvetje. O junaških poročnikih in njunem junaštvu, ki je prišlo v legendo jugoslovanskih narodov, je govoril kapetan fregate Ivo Hudić.

V Zagrebu je strahoten požar uničil del tovarne »Astra«, druge največje tovarne obutve v Jugoslaviji. V trenutku, ko je prišlo do požara, je delalo v obratu 85 delavk. Ogenj je po bliskavi zajel lahko vnetljive snovi pri glavnem izhodu, tako da je v ogroženem obratu v nekaj trenutkih dosegla vročina 2000 stopinj celzija. Prvi so prišli na pomoč pripadniki JLA, ki so pod okna tovarne razpeli odeje, kamor so skakale z 20 metrov višine na smrt prestrašene delavke, od katerih se je ena smrtno, 16 pa težje poškodovalo.

Prvič v zgodovini zdravilstva so bojda odkrili virus z lastnostmi ribonukleinske kisline v krvi bolnika, obolenega za levkemijo. S tem odkritjem sta seznanila znanstveno javnost na 31. kongresu japonskega hematološkega društva prof. Itaru Vatanabe in dr. Čičo Haruna z univerze Kenjo. Pri raziskavah v zadnjih letih v mnogih državah, na katerih naj bi preučili vzroke levkemije, so ugotovili pri miših in kokoših viruse tipa RNA, niso pa mogli tega virusa dokazati pri ljudeh. Leta 1965 pa je dr. Haruna v sodelovanju z dr. Spiegelmanom z univerze v Illinoisu odkril encim bakteriofaga, ki je pokazal lastnosti RNA. Ob tem dognanju sta japonska znanstvenika dokazala obstoj virusa tipa RNA v krvi ljudi, obolenih za levkemijo.

Ves čas po protisovjetskih demonstracijah v Pragi, 28. marca, je bilo precej različnih glasov na pritisk iz Moskve, o morebitnih personalnih spremembah v češkoslovaškem partijskem vodstvu. Napovedovali so, da bodo CK KPC zmanjšali za 80 članov. Namesto 21 članov predsedstva CK KPC pa naj bi bilo v novem organu samo 11 ljudi. To se je zdaj tudi zgodilo. Dosedanji prvi sekretar CK KPC Aleksander Dubček, simbol nove češkoslovaške smeri, upanje mlade generacije, je »odstopil« in prevzel mesto predsednika zvezne skupščine, novi vodja partije pa je postal dr. Gustav Husak, dosedanji sekretar CK KP Slovaške. — Radio Praga je tudi poročal, da je »služba javne varnosti na celotnem ozemlju SR Češke izvedla obširno akcijo, katere namen je bil, da bi opravi preiskavo in polovili razne kriminalce in protidružbene elemente, ki so zakrivali kazniva dejanja.« Isto so storili tudi na ozemlju SR Slovaške.

Predsednik bolgarske vlade in prvi sekretar CK KP Bolgarije Todor Živkov se je mudil na petdnevem uradnem obisku v Avstriji. Avstrijsko-bolgarski razgovori so se v glavnem nanašali na predlog za sklicanje konference o evropski varnosti. Podpisali pa so tudi avstrijsko-bolgarski sporazum o znanstvenem in tehničnem sodelovanju.

Predstavniki jugoslovanske in italijanske vlade so v Rimu podpisali sporazum o finančnem kreditu v znesku 62,8 milijona dolarjev, ki ga Jugoslaviji daje na razpolago Italija. Ta kredit je predvsem izraz obojestranske želje in interesa, da ne bi prišlo do zastoja v menjavi, ki bi jih lahko povzročil visok jugoslovanski deficit v lanskem letu.

V italijanskih kaznilnicah v Torinu, Genovi, Milanu in Bariju je prišlo do hudih neredov zaradi zelo slabih razmer in krutega ravnanja s kaznjenci. V spopadih je ranjenih precej policistov in seveda tudi kaznjencev, ki so napadli z jeklenimi palicami, noži in motikami. Policija je upornike ugnala le z izrednimi ukrepi.

Tornado, ki je zajel okolico glavnega mesta Vzhodnega Pakistana Dake, je zahteval več kot tisoč žrtev. Doslej so našli le kakih 600 trupel. V Daki je ostalo brez strehe 15.000 ljudi, približno 4000 pa je ranjenih.

Vodja ameriškega »Apollo« programa George Lowel je sporočil, da bo 38-letni Neil Armstrong prvi ameriški astronaut, ki bo stopil na Mesečeva tla. Le-ta bo namreč poveljeval vesoljski ladji »Apollo 11«, katere naloga bo uresničiti prvi sestanek ameriških astronautov na Meseču 20. julija letos. Nekaj minut za Armstrongom bo stopil na Mesečeva tla tudi Edwin Aldrin. Na Mesečevi površini bosta ostala približno dve uri in 40 minut. Gibala se bosta v radnu 15 do 30 m od Mesečeve ladje, ki po svoji obliki spominja na pajka.

Letalske sile Severne Koreje so sestrelile veliko ameriško vojaško vohunsko letalo, ki je zašlo daleč v severnokorejsko zračno območje in našlo svoj konec v Japonskem morju. Ker je ameriško veleposlaništvo v Moskvi prosilo Sovjetsko zvezo, naj pomaga iskati pogrešano letalo, se je neka sovjetska vojna ladja odpravila v Japonsko morje in približno 160 km jugovzhodno od Chongjina, našla dele ameriškega vojaškega letala »EC 121«. Američani poudarjajo, da je bilo letalo na običajnem elektronskem izvidniškem poletu. Od 31-članske posadke ni nihče ostal živ, medtem ko je predsednik ZDA Nixon zatrdil, da bodo nadaljevali s podobnimi poleti.

Pred dnevi so se končali protiletalski manevri držav članic varšavskega sporazuma. Manevre je vodil poveljnik obrambe pred napadi iz zraka varšavskega sporazuma, sovjetski maršal Batickij.

V Sredozemlju so se začeli veliki vojaški manevri vojne mornarice Atlantskega pakta, ki se jih je udeležilo nad 60 vojnihi ladij ter 300 letal iz ZDA, Britanije, Italije, Grčije in Turčije. V manevrih sodeluje večina ladij in letal ameriškega VI. ladjevja, ki je stalno v Sredozemlju. Poveljnik sil NATO za južno Evropo, ameriški admiral Horacio Rivero je izjavil, da prisotnost sovjetske mornarice v Sredozemlju ustvarja za Atlantski pakt resničen problem, medtem ko z druge strani izjavljajo, da Sredozemlje ni ameriški rezervat.

Znanstveniki iz ZDA in SZ so se sestali na Dunaju, da bi se pogovorili o izkoriščanju atomskih eksplozij, s katerimi bi lahko zlasti v državah v razvoju pomagali hitreje graditi prekoje ali pristanišča, predstavljali struge rek ali izkoriščali naftna polja.

Nova komunistična partija Zvezne republike Nemčije ne bo sodelovala na svetovni konferenci komunističnih partij, ki naj bi bila junija v Moskvi. Tako je izjavil Herbert Mies, podpredsednik nemške komunistične partije.

Pomen aprilskih zgodovinskih dni

Nadaljevanje s 1. strani

ma in notranje gnilobe v državi. Na nalogo je pa takoj navezal misli, ki so kazale na razvoj v prihodnosti. Po Kidričevem »ekspoziciji« se je začel razgovor o njegovih mislih.

Nekateri so bili zaskrbljeni nad uspehi hitlerjevske demagogije na Štajerskem in Dolenjskem, kjer so ljudje pričakovali od Hitlerja rešitev socialnega in gospodarskega položaja. Navzoči so se po diskusiji zedinili, da so uspehi demagogije le trenutnega značaja in da se bodo ljudje kmalu iztreznili, ker bodo spoznali, da je okupator njihov smrtni sovražnik. Zelo edini so si bili vsi navzoči v misli, da ni daleč dan, ko bo tudi Sovjetska zveza stopila v vojno. Navzoči so bili složni, da je Sovjetska zveza edina sila, ki bo mogla pokončati fašizem in rešiti človeštvo.

Razpravljali so tudi o nosilcih predvojne protiljudske politike, ki so zakrivali aprilsko katastrofo z vsemi njenimi posledicami. Bili so mnenja, da tudi v prihodnosti ne morejo od njih pričakovati nič dobrega.

Na temelju Kidričeve analize in razprave o njegovem poročilu so navzoči sprejeli sklep o ustanovitvi osvobodilnega gibanja, ki so ga pa iz posebnih razlogov takrat imenovali »Protiimperialistična fronta«. V njej naj bi se združile vse napredne sile slovenskega naroda. Te naj bi bile jedro, okrog katerega bi se zbralo vse ljudstvo. Osnova fronte bi moral biti proletarijat, ki je že dotlej pokazal svojo borbenost in veljal za nosilca naprednih družbenih idej, ki so bile v sporu s fašizmom. Zato se je v prvi vrsti bilo treba upeti na proletarijat.

Na ustanovnem sestanku so razpravljali tudi o tem, kako naj osvobodilno gibanje nastopi proti okupatorju. Pojavila se je ideja oboroženega boja, najdržnejša ideja v snovanju novega gibanja. Navzoči so se v polni meri zavedali njene odločilnosti in njenih posledic, ne samo končnih, temveč tudi njenih vplivov na slovenskega človeka. Ustanovni sestanek je točko o oboroženem boju v načelu sprejel. To se pravi, da so navzoči sprejeli oboroženi boj z nekim za držkom. Na sestanku so namreč ugotovili, da trenutno še niso zreli objektivni pogoji za praktični nastop oboroženega vstaje. Toda pri debati o Sovjetski zvezi so naslonitev na Sovjetsko zvezo soglasno sprejeli kot sestavi del svoje bodoče politike. V zvezi s to politiko so predvidevali tudi spopad Nemčije s Sovjetsko zvezo. Takrat bi nastopil trenutek, ko bi zunanji pogoji za praktični oboroženi boj dozoreli. Do takrat pa naj bi nastajajočo organizacijo le pripravljali na oboroženi boj. Zato so na sestanku formulirali le geslo za zbiranje orožja, da bi vstajo začeli, brž ko bi dozoreli tudi objektivni pogoji. Takrat bi oboroženi boj proglasili kot akcijsko geslo svoje osvobodilne organizacije.

Nova organizacija si je na ustanovnem sestanku začrtala tudi program. Sprejela je takega, kakor ga je predlagal Boris Kidrič. Kakšen je bil? Prvi obris je prav v tistih dneh prinesel aprilski letak CK KPS. Toda na letaku so vzporedno s točkami splošno narodnega značaja zajete tudi obrobne trenutne ali vsakdanje zahteve, ki so prav tedaj tudi žulile slovenske ljudi. Mnogo jasneje je bil očrtan program osvobodilne organizacije v Slovenskem poročevalcu dne 22. junija 1941 v članku pod naslovom »Gesla našega osvobodilnega boja«. Izražen je bil v sedmih točkah:

1. Pravica slovenskega naroda do samoodločbe, včevši pravico do odcepitve in združenja z drugimi narodi...
2. Osvoboditev in združenje razkosanega slovenskega naroda, včevši koroške in primorske Slovence!
3. Sloga in enotnost zaslužjenih narodov Jugoslavije in vsega Balkana v njihovem boju za osvoboditev!
4. Sovjetska zveza je vodilna si-

la in glavna opora v osvobodilni borbi slovenskega naroda in vseh zatiranih narodov; ona je vzor enakopravnega sožitja med narodi njihove sloge in pogojev za njihov neomejen narodni razvoj brez nacionalnega zatiranja in brez kitajskega zidu med narodi!

5. Osvoboditev slovenskega naroda je mogoča samo na ruševinah imperializma!...

6. Brez boja proti izdajalski »lastni« kapitalistični gospodi se zatirani narod ne more osvoboditi!

7. Bratstvo in mir med narodi! Za gesli sledi v Slovenskem poročevalcu pomemben stavek: Tak mora biti zmagoslavni rezultat protiimperialističnega boja, ki bo porušil imperializem pri njegovih temeljih.

Kolikor »Gesla našega osvobodilnega boja« vzamemo kot izraz programa nove osvobodilne organizacije, moramo seveda reči, da so jasne le točke, ki se nanašajo na narodno osvoboditev, to je samoodločba, Zedinjena Slovenija, neka povezava narodov v Jugoslaviji ter zavezništvo s Sovjetsko zvezo. Druge točke so v tej obliki bolj deklarativnega značaja. Predvsem pa manjkajo točke o socialni osvoboditvi slovenskega naroda, oziroma jo 6. točka le medlo nakazuje, čeprav so na ustanovnem sestanku navzoči predstavniki skupin tudi o tem cilju govorili zelo odprto. To nam izpričujejo kasnejše izjave predstavnikov navzočih skupin. Tako je v listu »Osvobodilna fronta« sredi januarja 1942 in v članku »Država v državi« Boris Kidrič napisal: »Naša narodna revolucija se bo razvijala vse dotlej, dokler ne bomo zbrisali z naše zemlje zadnje sled tujčevega jarma in dokler ne bo naša narodna osvoboditev prerasla v socialno osvoboditev slovenskega delovnega človeka, ki tvori jedro in velikanstvo večine slovenskega naroda. Glede na sam začetek je bila še jasnejša okrožnica »Krščanske skupine v Osvobodilni fronti« iz mnogih kasnejšega časa, ki pa je zapisala, da skupin »ni povezal med seboj le vsenarodni osvobodilni boj, ampak jih združujejo načelno enaki pogledi na slovensko vprašanje v celoti. Zato so pristopile k skupni organizaciji s predhodno slovesno izjavo o priznanju svobode naroda in vere...« Kaj je okrožnica razumela pod besedo »v celoti«, je povedala na str. 5: »Osnovne skupine v OF združuje program, ki daleč presega prvi cilj svobodilne borbe, to je osvoboditev samo, in seže v dobo urejanja slovenskega političnega in socialnega življenja, ... že od vsega začetka smo se jasno zavedali, da nam mora sedanja vojna prinesiti poleg narodnega osvobođenja tudi socialno...«

Vodstvo sokolske skupine je glede socialnih ciljev imelo enake nazorre. »Komunistično partijo pojmuje kot vodnico političnega življenja ter vseh sprememb, ki bodo vodile v nove družbene odnose, v novo življenje.«

Sporazum o socialnih ciljih je bil tako jase, da se je kasneje po svoje izražal celo v notranji organizacijski strukturi predstavniških organov Osvobodilne fronte, ker so predstavniki navzočih skupin na ustanovnem sestanku sestavljali Izvršni odbor Osvobodilne fronte, prav te skupine pa so se imenovalle ustanovne ali tudi osnovne skupine Osvobodilne fronte.

Pri socialnih ciljih je šlo za tisto etapo v razvoju nove osvobodilne organizacije, ki jo le na redkih mestih svoje korespondence omenjata Boris Kidrič in Edvard Kardelj, o kateri pa se v dobi narodnoosvobodilnega boja ni dosti pisalo, kvečjemu le v bolj medli obliki pač pa se je o njih odkrito govorilo na sestankih aktivistov in partizanov, kar je pomagalo ustvarjati moralno in politično enotnost vseh aktivistov na terenu in partizanov v enotah osvobodilne vojske. Na to zadnjo etapo je vedno mislila predvsem partija in bedela nad vsem razvojem, da bi se od tega cilja ne oddaljili. Brez te temeljne misli marsikaterih dogodkov in ukrepov v nasled-

njem štiri leta trajajočem narodnoosvobodilnem boju ne moremo razumeti.

Misel na zadnjo etapo je po svoje izražalo tudi prvo ime osvobodilne organizacije, ki je bila ustanovljena 26. aprila 1941, namreč »Protiimperialistična fronta«... ime je imelo globok smisel. Nastajajoča organizacija ni bila naperjena samo proti nemško-italijanskemu fašističnemu imperializmu, temveč po izjavi Borisa Kidriča prav tako tudi proti angleško-ameriškega. Ustanovitelji so izbrali to ime zato, ker so se hoteli zavarovati pred izkoriščanjem s strani angleškega imperializma, da bi ne speljal organizacije v svoje vode.

S Kidričevo formulacijo protiimperialističnega stališča nove organizacije so se seveda strinjale vse ustanovne skupine. Za te skupine je bilo značilno, da so po svoji sestavi ustrezale slovenski tradiciji v nadzorskem pogledu, politično pa niso pripadale »priznanim« političnim strankam, temveč so zrasle iz opozicije proti takratni hlapčevski, drobtničarski in naposled v aprilskih dneh odkrito kapitulantski uradni slovenski politiki. Te skupine so v tistem času hotele povezati pozitivne elemente iz slovenske preteklosti s prihodnostjo, ki naj bi tako organsko rasla iz preteklosti.

Za etapo nove organizacije osvobodilnega gibanja pod imenom Protiimperialistična fronta je bilo značilno, da je bila predvsem prehodnega značaja. Vendar sta se prav v tej dobi zgodila dva dogodka, ki sta bila odločilne važnosti za poznejši razvoj Osvobodilne fronte in partizanstva.

Prva je bila partijska konferenca 1. junija 1941 v Mencingerjevi ulici v Ljubljani. Na njej je Edvard Kardelj analiziral tedanji mednarodni politični položaj in nakazal perspektivo pohoda nemških fašistov proti Sovjetski zvezi. Ne glede na metodo razpravljanja na konferenci dozorela ideja oboroženega boja proti okupatorjem v tem smislu, da so se po njej začele praktične priprave za oboroženi boj, to je zbiranje orožja in ustanavljanje vojnih komitejev.

Drugi dogodek se je pa tikel delavske enotnosti. Na pobudo Partije je v tednih po ustanovnem sestanku bila konferenca v delavskih organizacijah organiziranih delavcev. Udeležili so se je predstavniki CK KPS, krščanski socialisti in svobodnih strokovnih organizacij. Šlo je za to, da bi se proletarijat strnil okoli jedra ustanovnih skupin protiimperialistične fronte in postal prvoborec za cilje nove osvobodilne akcije in s tem tudi svoje lastne osvoboditve. Konferenca je v tem smislu uspešla. Ko pa so se kasneje pridružili tej enotnosti še predstavniki socialistov, je bila delavska enotnost v vsakem pogledu vzpostavljena. Osvobodilnega boja se je potem delavski razred udeležil kot kompaktna celota. Postal je v pravem pomenu voditelj osvobodilnega boja slovenskega naroda.

Preden sklenemo prehodno etapo, ki jo poznamo pod imenom Protiimperialistična fronta, je prav, da pokažemo, v čem je bil pravzaprav pomen ustanovnega sestanka nove organizacije osvobodilnega gibanja.

1. Ustanovni sestanek Protiimperialistične fronte je bil v določenem smislu logično nadaljevanje predvojne protiimperialistične zborovanja v Sloveniji. Toliko je bil sploh člen v razvoju tega gibanja, katerega niti gredo nazaj ne samo v Društvo prijateljev Sovjetske zveze, temveč tudi v skupne nastope sindikalnih skupin, katerih zastopniki so se potem sešli v Osvobodilni fronti. Toda ustanovni sestanek je bil stvarno in vsebinsko rojstvo Osvobodilne fronte, voditeljice slovenskega narodnoosvobodilnega boja proti italijansko-nemškemu imperializmu. Ustanovni sestanek ni bil samo prvi sestanek protiimperialistične grupacije v Sloveniji po zlomu Jugoslavije, torej v popolnoma novih oko-

Nadaljevanje na 15. strani

Besede naših dopisnikov

Obdarovani borci in aktivisti republ. zavoda za socialno zavarovanje

Pozornost vredna posnemanja

Na pobudo sindikalne podružnice in organov samoupravljanja in ob 25-letnici SNOS je republiški zavod za socialno zavarovanje v Ljubljani obdaril svoje uslužbenke, borce in aktiviste narodnoosvobodilnega boja. Obdarjenci so prejeli prvi in drugi del »Ukanek« z lastnoročnim podpisom pisatelja Toneta Svetine in s posvetilom zavoda.

Na svečanosti, ki so ji prisostvovali vsi člani kolektiva, je o pomenu SNOS govoril pomočnik direktorja zavoda tovariš Janez Erjavec, obdarjene pa pozdravil in jim čestital dr. Lev Svetek, predsednik sindikalne podružnice. Ob tej priložnosti je tovariš Mirko Klančar predlagal, da bi pri zavodu ustanovili sekcijo borcev in aktivistov NOV, ki naj bi se zavzemala za dosledno izvajanje gospodarske in družbene reforme po sprejetih stališčih ZKJ, ob jubilejih NOB prirejala kulturne prireditve za vse člane kolektiva, za člane sekcije pa tudi zabavne prireditve in izlete v partizanske kraje.

M. K.

Z ramo ob rami v boj za napredek

Razprava na skupščini Združenja borcev v Fari v kočevski občini je pokazala, da ZB skupaj z drugimi organizacijami uspešno ureja raznolika vprašanja vseh vaščanov.

Tako so kritično obravnavali priprave na vseljudsko obrambo in se zavzeli, da jih je treba v bližnji prihodnosti še pospešiti in izboljšati. Predvsem pa je potrebno seznaniti z možnostmi za obrambo kar največ ljudi. Tako je potrebno tudi seznanjati predvsem šolsko mladino z dogodki iz NOB, oziroma več skrbni posvetiti prenašanju tradicij.

Prav tako kritično so obravnavali razna gospodarska vprašanja. Tako so tudi zahtevali, da ti zdaj odročni kraji, ki pa so vsa štiri leta dajali in tudi dali veliko več kot so pričakovali največji optimisti, dobijo več podpore od skupnosti.

Tako naj bi skupnost pomagala, da bi dokončno elektrificirali vse vasi in zaselke v tej okolici. Modernizaciji ceste Kočevje—Brod na Kolpi pa je potrebno dati prednost.

Med drugim so tudi sklenili, da je v prihodnje za borce potrebno prirediti več srečanj in izletov, na

katerih bi obujali spomine na vojne čase in gojili družabnost.

DRAGOŠ VIKTOR

Novice iz Mozlja

Na redni letni skupščini so člani Združenja borcev v Mozlju pri Kočevju razpravljali o delu v preteklem letu. Ugotovili so, da so razen skrbi za članstvo posvetili veliko skrb razvijanju tradicij NOB med mladino. Na pohodih v znane partizanske kraje v okolici, pri obisku muzeja v Kočevju in drugih krajev ter muzejev so člani pripovedovali šolarjem v kako hudih razmerah je zrasla naša svoboda.

Zelo živahna je bila tudi razprava o urejanju stanovanjskih zadev borcev. Zahtevali so, naj 7 članov dobi čimprej posojilo v skupnem znesku 195.000 dinarjev. Toda najbrž tega denarja ne bo, ker je na območju kočevske občine še veliko potreb.

Izvolili so tričlansko komisijo, ki bo skupaj z vodstvi drugih organizacij pripravila predlog za postavitev spominske plošče vsem padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja tega območja.

Ob koncu so tudi sklenili narediti vse, da bi se proslave v Velenju dne 27. aprila udeležilo čimveč članov in svojcev.

VIKTOR DRAGOŠ

Izleti v partizanske kraje

Združenje borcev Zelena jama ima v svojem vsakoletnem programu tudi organizacije izletov v partizanske kraje in to dvakrat ali celo večkrat na leto. Obiskali smo že skoraj vse pomembne partizanske kraje in kraje, kjer so se vršile slavne borbe Gubčeve, Cankarjeve, Tomšičeve in Sercejeve brigade. Izlete sta organizirala in vodila predsednik Albert Ambrožič in podpredsednik Mirko Klančar. Udeležence izleta so spremljali preživeli borci teh brigad in s pripovedovanjem obujali spomine na

Člani Zveze borcev Zelena jama na izletu

težavne dni našega narodnoosvobodilnega boja. Zadnji izlet smo imeli lani in to na progi Ljubljana—Turjaški grad—Trška gora—Grad Otočec—Sentjernej—Kostanjevica in Raka. Izleta se je udeležilo veliko članov in to predvsem mater in žena padlih borcev.

M. K.

Šlandrovci za praznik...

Odbor Šlandrove brigade je sklenil organizirati udeležbo borcev te brigade na velenjski proslavi, proslavljanje pa se bo za brigado začelo že prej.

Predvsem se je odbor dogovoril z vodstvi družbenopolitičnih organizacij domicilnih občin (Domžale, Kamnik in Mozirje), da bodo na proslavah ob 50. letnici ustanovitve ZKJ, 28. letnici ustanovitve OF in drugih govorili tudi o Šlandrovi brigadi in njenem deležu v boju za svobodo.

V Zalcu in Domžalah bodo organizirali razstavi o bojih in življenju Šlandrove brigade. Nanju bodo poskušali privabiti kar se da več šolske mladine. Tej bodo razlagali posamezne dogodke nekdanji komandantje in komisarji v tej brigadi.

Na osrednji proslavi Šlandrove brigade v Domžalah dne 19. aprila bo govoril prvi komisar te brigade tovariš Mitja Ribičič-Ciril, v Zalcu pa bo nastopil prvi komandant brigade, general Janko Sekirnik-Simon.

Odbor brigade bo skupaj s prosvetnimi delavci v Domžalah organiziral pohod tabornikov po poteh Šlandrove brigade s ciljem v Velenju.

Naše morje za Korošce

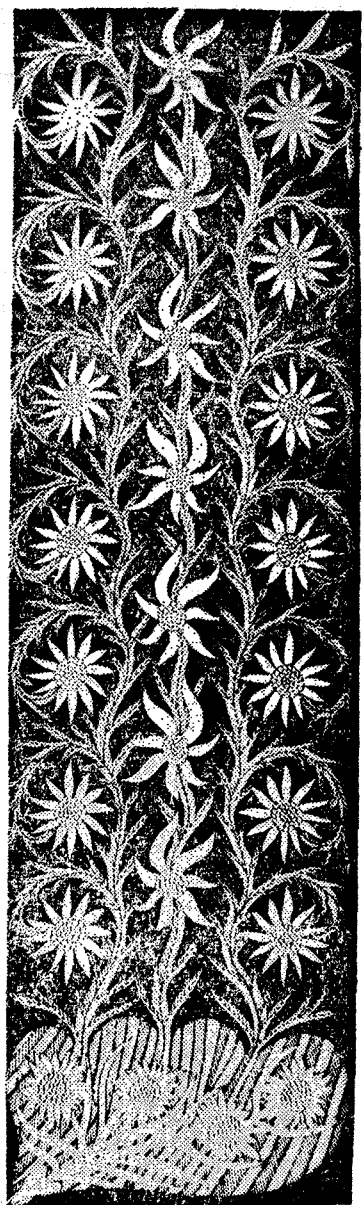
Na pobudo odbora koroških borcev v Ljubljani je v okviru medsebojnega sodelovanja predvidena letos tudi oblika letovanja z ene in druge strani. Zanimivo je, da so tako občinski odbori in celo mnoge delovne skupnosti na obmejnem območju oziroma na območju domicilnih občin koroških partizanskih enot prek svojih samoupravnih organov in rekreacijskih in počitniških organizacij pokazale nepričakovano gostoljubje do naših prijateljev onstran meje. Razprave ob teh predlogih so povsod pokazale težnjo, da smo v sodelovanju tako kot je to bilo v boju proti hitlerizmu in nacionalnemu zatiranju svojčas in da mora biti naše morje in počitniška zmogljivost na razpolago tudi to-

varišem onstran državno začrtane meje. Skratka, mnogi naši delavci si celo želijo poznavanja in družabnosti z našimi ljudmi s Koroškega in so zato povsod izenačili člane naših delovnih skupnosti z gosti, tako da so tudi oni deležni vseh regresov in nižjih cen v počitniških domovih. Samo občine naše Štajerske (bivšega celjskega območja) z nekaterimi delovnimi skupnostmi so dale na razpolago skupno 380 oskrbnih dni za goste s Koroškega v svojih sindikalnih počitniških domovih v glavnem ob morju — Rovinj, Portorož itd. Tako bodo gostje plačali samo prispevek kot naši delavci — v glavnem po 18 din na dan. Občinski odbor ZZB NOV Celje in Šmarje pri Ješah pa sta za goste odobrila celo brezplačno letovanje v svojih domovih določeni skupini za 10 din.

Čeprav še ni točnih podatkov je ista oblika nudenja gostoljubnosti koroškim borcem in vsem našim prijateljem tudi od delovnih skupnosti in občin Gorenjskega. Počitniška skupnost tovarne Iskra v Kranju nudi gostom s Koroškega pogoje kot za svoje člane po ceni od 22 do 26 dinarjev na dan, istočasno pa tudi brezplačno šotor za 4 osebe. Tudi z Jesenic, iz tovarne Sava v Kranju in iz drugih krajev Gorenjskega javlja jo o pripravljenosti sprejema gostov iz Koroške v svoje počitniške domove.

Sporedno s prihodom gostov, prijateljev s Koroškega je predvidena tudi zamenjava v obratni smeri. Ta še ni izoblikovana. V Kranju se ob tem omenja letovanje šolske mladine ob Vrbskem jezeru itd. Verjetno je del te trenutne neskladnosti v tem, da je za mnoge iz Podjune, Gur in Rožne doline bolj vabljivo morje kot za naše iz Slovenije na Koroško, čeprav so tudi tam lepi počitniški kraji.

Naši gostitelji — počitniške zveze ZB NOV in delovne skupnosti pričakujejo še prijave gostov z onstran meje, ki pa še niso prišle. Prek Zveze koroških partizanov, Prosvetne zveze in drugih organizacij je pričakovati, da to ne bo ovira in da bodo naši delavci letos imeli priložnost ožjega spoznavanja tovarišev iz onstran meje, kar je zlasti vzbudilo med našimi delovnimi ljudmi prirojeno gostoljubje. K. Makuc

Simbolična upodobitev petindvajset let službe javne varnosti (25 vitic), delo slikarja-samouka Vlada Parežnika, bo eno izmed daril, ki jih nameravajo prireditelji svečanosti v Velenju podariti za spomin prvemu gostu — predsedniku republike JOSIPU BROZU-TITU.

Spoštovani naročniki

Letos vas bodo pismonoše obiskali v maju. Odločili smo se, da pobiramo le enkrat letno, ker s tem zmanjšujemo materialne stroške, ki v enomer naraščajo. Hočemo, da smo še vedno najcenejši med tedenskimi izdajami v Sloveniji in smo tudi za letos obdržali isto ceno celotne naročnine, ki znaša 18 dinarjev. Sami ste lahko že opazili, da smo obseg lista povečali, da je več čtiva. Pri tem pa moramo »krpati« naš proračun izdatkov z oglasnimi storitvami. Nekateri nam to štejejo v zlo, vendar vam odkrito povemo, da z zbrano naročnino in skromno dotacijo, ki jo list prejema ne bi zmogli izdati zdaleč ne vseh števil letne izdaje.

Priprava položnic zahteva svoj čas in če medtem kdo že poravnava naročnino, naj po-

ložnico zavrne z pripombo »plačanov«. Tudi naslove pregledajte, če so v redu. S tem si zagotovite redno pošiljanje lista, in izključuje se možnost dvojnika.

To pot boste od pismonoš prejeli »potrdilo«, ki je samo oštevilčeno. Vašega naslova na del položnice, ki vam služi kot potrdilo nismo odtisnili. Tudi to je dovolj, da se lahko izkažete s potrdilom o vplačani naročnini. Oštevilčen je tudi srednji del »obvestila«, ki ga prejme naša uprava.

Upamo, da boste z razumevanjem sprejeli na znanje naš ukrep. Naj k temu dodamo še to, da si s tem prihranite tudi vi 50 starih dinarjev. Ni veliko, boste dejali, vendar ker oboji nekaj prihranimo, upamo, da ne bo nikogar, ki bi plačilo naročnine zavrnil. Uprava

Ob tabornem ognju

Upajmo, da bo boljše prihodnje leto!

Našim ljudem je prišlo nekako v meso in kri, da se vsako leto vsaj enkrat spomnijo dni iz naše revolucije. Tedaj se mnogi srečajo po dolgem času in spet obujajo spomine.

Zaradi tega ima skoraj vsak večji kraj in vsaka občina svoj praznik v spomin na kak pomemben dogodek.

Po pripovedovanju Franca Pečnika-Mihe, enega prvih koroških borcev, so letos svoj praznik v Mežici, ki šteje kakih 1000 prebivalcev, proslavili dokaj klavirno.

Mežica slavi svoj krajevni praznik v spomin na napad borcev 1. koroškega bataljona na ta kraj v noči

med 3. in 4. aprilom 1943. Tedaj je bil hudo ranjen tudi komandant bataljona, narodni heroj Franc Pasterk-Lenart, ki je na posledicah rane kmalu umrl v bližini Mežice.

Krajevna skupnost, ki je nosilec vsakovrstnega dela v vsakem kraju, se je namreč na praznik spomnila šele nekaj dni pred njim. Zato je vse delo moralo biti opravljeno v največji naglici. Niso utegnili povabiti mnogih borcev tega bataljona, pa tudi ne predstavnikov ZB iz sosednjih krajev. Med drugim niso prišli nekdanji borci iz Zasavja, ki so prej vedno sodelovali na proslavah.

Zelo slaba je bila tudi udeležba iz Mežice. Proslave se je udeležilo le kakih 15 borcev, izmed borcev 1. koroškega bataljona je bil navzoč samo Franc Pečnik-Miha. Niti predsednik krajevne skupnosti se ni proslave udeležil. Slabo se je odzvalo tudi učiteljstvo. Najboljša pa je bila udeležba mladine.

Pohvaliti je treba najmlajše ter njihove vzgojitelje,

osebje otroškega vrta. Otroci so z nastopom dali proslavi nekaj živahnosti. Razen tega je igrala rudarska godba.

Kot veliko napako lahko štejemo tudi to, da niso osvetlili spomenika v neposredni bližini kulturnega doma in kjer so se pred 26 leti odigrali pomembni dogodki. Zato ni bilo videti venca, ki ga je položila pred spomenik delegacija.

Vrata v dvorano so odprli tik pred začetkom proslave. Zakaj jih niso pol ure prej?

Prav gotovo bi se bilo ob dobri volji in s čutom za tradicije tem spodrslijajem mogoče izogniti. Le malo več povezave med organizacijami in društvi bi bilo treba.

Upajmo, da bo prihodnje leto praznik v Mežici tak, kakršnega si želimo.

FRANJO HOVNIK

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Z Lenartom na Koroško

Nekako oktobra ali novembra 1942 sem prvič videl tovariša Franca Pasterka-Lenarta. Tedaj je čez Gorenjsko prišel v 2. četo Kamniškega bataljona. Pred tem je bil kot nemški državljani v nemški vojski. Ko je bil na dopustu, je dobil priložnost za pobeg. Ni se več vrnil v vojsko, ki jo je kot zaveden Slovenec že zdavnaj zasovražil.

Spominjam se ga tudi iz spopada na Murovici nad Moravčami v novembru 1942. Tedaj so Nemci in »raztrganci« v začetku popoldneva napadli del Kamniškega bataljona.

Prav tako se ga spominjam decembra 1942, ko smo bili na Kostavski planini. Tedaj so ga poslali z neko patruljo nekam na Gorenjsko, da bi tam opravil posebno nalogo. To nalogo je patrulja predvsem po njegovi zasluzi v bližini Tržiča tudi uspešno opravila. Ko se je patrulja vrnila, se je združila na Osnovku z delom Kokrškega odreda, ki mu je po reorganizaciji pripadal tudi Kamniški bataljon. Ob tem času je ta patrulja skupaj z delom odreda napadla neko nemško patruljo, ki je po boju na Kostavski planini 24. decembra lovila po tem območju razpršene partizane. V tem spopadu je bil tovariš Pasterk ranjen v oko, ki ga je tudi izgubil. Spopad patrulje in dela odreda smo gledali s hriba Male Lašne, vendar tovarišem nismo mogli priskočiti na pomoč, ker je bilo predeleč in ker so Nemci patruljirali peš in z avtomobili med Kamnikom in Šmartnim. Kasneje sem zvedel, da je tovariš Pasterk v tem spopadu veliko pripomogel k uspehu, predvsem zaradi svoje iznajdljivosti. V tem spopadu je padel moj tovariš, po domače Ukežev Primož s Homa, h kateremu sem junija 1942 prišel po zvezi iz Laz k partizanom.

Zaradi izgubljenega očesa se je nato tovariš Pasterk nekaj časa zdravil. Spet sva se srečala proti koncu zime nekje nad Vranjo pečjo. Takrat je še vedno nosil precej poln nemški nahrbtnik, v katerem pa ni bilo ne konserv in druge jedade, ampak med drugim tudi pripor za osebno higieno. Kmalu sva se spet razšla. On je odšel v odredni ali kak drug štab, jaz in Anton Sešek-Ludvik pa na terensko politično delo v Tuhinjsko dolino.

Nekako 12. do 14. marca pa so naju s Seškom poklicali k bataljonu, ki je bil tedaj na Kolovcu. To je bil Kamniški bataljon, s katerim sva naslednjega večera odšla proti Moravčam. Za cilje tega pohoda nisem vedel, ko pa smo prišli na neki hrib blizu Moravč, mi je eden izmed tovarišev Šepnič: »Nocoj bo pa vroče!« Na moje vprašanje zakaj, sem zvedel, da bomo napadli orožniško postajo in občino v Moravčah skupaj z Zasavskim bataljonom. Naš mu bo varoval hrbet. To je bilo v noči med 15. in 16. marcem 1943.

Pozneje sem zvedel, da je v tem napadu sodeloval tovariš Pasterk skupaj z Antonom Poljanškom, Brankom. Že pred napadom sta prišla v Moravče ter ujela in ubila poveljnika policije in nekaj drugih krajevnih nacistov. Poljanšek je bil oblečen v uniformo policijskega kapetana, Pasterk pa je igral njegovega spremljevalca v policijski uniformi. Pasterk je do bro znal nemško, pa tudi navade nemške vojske, zato sta preslepila poveljnika in druge.

Po akciji se je Kamniški bataljon umaknil na Murovico. Po kosilu 16. marca je bil zbor bataljona. Komisar Jakob Molč-Mohor je seznanil bataljon, da potrebuje štab 11 prostovoljcev za posebno akcijo. S tovarišem Pasterkom, ki je imenovan za komandanta avstrijskih partizanov na avstrijskem Koroškem naj bi šli na Koroško.

Takoj sem se prijavil, javili pa so se tudi Anton Sešek-Ludvik, Jože Martinčič-Vanja, drugih se več ne spominjam. Tovariš Pasterk nas je pregledal, da bi dobil zares primerne borce, primerne za jedro prvega koroškega bataljona.

Pasterkova naloga je bila prebiti se kar najhitreje čez jugoslovansko-avstrijsko mejo na Koroško. Zato smo še istega dne odšli z Murovice po znani partizanski poti mimo Peč na Planjavo in nato čez »veliko cestov« Celje Domžale. To oviro smo srečno prekoračili, predanili pa smo komaj pol kilometra od ceste. Kuhali seveda nismo, živeli smo od tega, kar smo imeli s seboj.

O prvem mraku smo se zagrizli v breg proti vasi Gaberje. Tam

smo se najprej oglašili pri partizanskem sodelavcu Pecmanu, ki je kasneje z ženo vred odšel tudi sam k partizanom. Ko smo mu razložili, zakaj gre, nas je poslal k sosedu na večerjo. Medtem ko so nam kuhali, smo se tudi malo odpočili. Ko smo pojedli, so nam dali nekaj hrane s seboj in odšli smo preko Šipka v Jastrobje. Tam smo se oglašili pri Antonu Klemenu, po domače pri Pestotniku, znanemu aktivistu, ki je kasneje padel. Blizu njegove niše smo nato predanili.

Obenem smo tudi skušali pridobiti novega borca. Kot sem že omenil, sva s Seškom nekaj časa delala na terenu v Tuhinjski dolini med najinim bolehanjem. Takrat sva dobila tudi zvezo z nekim orožnikom v Špitaliču, ki se je menda pisal Parter, doma pa je bil nekje pri Železni Kapli, torej blizu domačije našega komandanta Pasterka. Ta orožnik je že februarja obljubil, da pojde k partizanom. Zdaj bi ga potrebovali, da bi se okrepili, zato smo poslali Pavleta Klemena k Matevžu Kaduncu, oskrbniku graščine v Špitaliču, da bi obvestil že omenjenega orožnika, naj pride naslednjega dne na zvezo. Toda ko se je Klemen vrnil, nam je povedal, da je bil ta orožnik pred nekaj dnevi premeščen v Litižo. Tako smo ostali brez njega.

Zvečer 18. marca smo odšli iz Jastrobja na Črni vrh k Udanku. Tu smo večerjali, naslednjega dne sem imel god in so nam zato še posebno postregli. Proti jutru smo mimo vasi Golica prišli na Menino planino ter predanili nad Zgornjim Tuhinjem, nedaleč od nemške postojanke, kjer se nam je zdelo najbolj varno. Tovariš Pasterk mi je kot poznavalcu krajev zadal nalogo, naj prepeljem našo skupino kar najhitreje čez cesto Gornji grad-Kamnik, to pa tako, da Nemci ne bodo za to vedeli, vsaj takoj ne. Že popoldne 19. marca smo krenili z Menine planine, proti večeru pa smo prišli do kmeta Podkrajnika med Novo Štifo in Gornjim gradom. Bili smo brez hrane, pred seboj pa smo imeli še dolgo pot. Kot poznavalcu območja, saj so bili vsi drugi tovariši doma med Kamnikom in Ljubljano, mi je tovariš Pasterk spet zadal posebno nalogo.

Oskrbeti bi moral zadosti hrane za našo skupino, razen tega pa tudi najti nekaj posode za kuhanje v gozdu. Saj smo vedeli, da pridemo na območje, kjer se m politične organizacije in kjer si bomo zato morali sami nabavljati hrano ter živeti in tudi kuhati v gozdu. Razen tega nam je tovariš Pasterk povedal, da so mu iz glavnega štaba ukazali, da mora priti čez mejo popolnoma tajno. To je bilo mogoče samo tedaj, če nismo vso hrano s seboj, pa tudi posodo za kuhanje, ker se nam tako ne bi bilo potrebno nikjer kazati.

Nekaj hrane smo dobili že pri Podkrajniku, ostalo pa tudi posodo pa pri bližnjem kmetu Pavlinu. Vseposvobod smo pripovedovali, da se vračamo na Menino in tudi odšli v to smer, dejansko pa smo blizu Pavlina prekoračili Dreto, pri Rogačniku, gostini in žagi, pa tudi cesto Gornji grad-Ornivec. Dalje smo šli nekaj časa kar po poti proti Grčniku, kjer smo počivali.

Med počitkom smo zagledali nekakšno svetlikanje. Začeli smo ugihati, kaj to pomeni. Nekdo je omenil, da nas gre najbrž kmet, kjer smo dobili hrano, prijaviti Nemcem. To smo ovrgli, saj vendar ne more vedeti, kam smo šli. Za vsak primer smo se razporedili za spopad takoj nad potjo in čakali, skriti v temi. Svetloba pa se nam je vedno bolj bližala. Ko je bila že čisto blizu, smo zaslišali pogovor moškega in ženske. Spet smo se začeli spraševati, kaj neki pomeni to. Sumljivo se nam je zdelo, kaj počneta ta dva človeka v takoj nevarnih časih pozno ponoči in zakaj imata luč. Ko pa je bila luč le nekaj metrov od nas, smo ugotovili, da sta to kmet Grčnik in njegova sestra. Grčnika so Nemci zaprli, zdaj pa so ga izpustili in sestra mu je prišla nasproti z lučjo. Čeprav smo se mislili oglašiti na Grčnikovi kmetiji, smo kmeta in njegovo sestro pustili mimo ne da bi se jima oglašili.

Z namenom, da se kar se da bolj oddaljimo od močne nemške postojanke v Gornjem gradu, smo se pomikali vedno višje v hribe. Mimo Grčnika in Rogljev ter Koralov smo šli do Lamprečnika. Ta kmetija je stala na robu gozda. Poklicali smo gospodinjjo, ki nam je odprla, vendar nam ni hotela dati hrane. Izgovarjala se je, da ne sme nič dati, da si pa lahko vzamemo kar hočemo. Bili smo lačni, saj ves dan nismo jedli nič toplega, zato smo si sami postregli. Kmetica nam je pokazala vse shrambe in vse posode s hrano, zato smo si res lahko privoščili imenitni prigrizek. Po tem smo se pomaknili kakih pol kilometra daleč v gozd in tam predanili.

Zvečer smo odšli dalje proti Koroški. Zdaj tudi jaz več nisem poznal krajev in smo zato začeli uporabljati zemljevid. Prek hribov okoli sv. Lenarta smo se napotili proti dolini Savinje. Dohitel nas je dan in morali smo spet predaniti v neznaniem kraju h kmetom pa si nismo več upali. Zdaj nam je prišla prav posuda, izposojena pri Pavlinu pod Menino. Skuhali smo si samo kavo, drugo pa smo pojedli hladno. O mraku pa spet pot pod noge. Prišli smo do Savinje in nekaj časa hodili po bregu proti toku. Najprej smo prišli do ene ali dveh hiš, nato pa do brvi, ki je peljala na cesto Ljubno-Lučje. Srečno smo prekoračili i Savinjo i cesto ter se napotili po nekem grabnu proti Raduhi.

V lepem pomladanskem dnevu smo prišli do nekega kmeta sredi senožeči, že precej visoko. Niso nas poznali in nam zato tudi niso hoteli dati hrane, zato smo si jo morali vzeti sami.

Naslednjega dne, menda 23. ali 24. marca smo prišli že ponoči prek Raduhe v dolino Črne. Tam smo poiskali kmeta, ki ga je poznal Pasterk, toda tam zveze nismo dobili. Pač pa nam je kmet povedal, kje bi jo utegnili najti. Čez dan smo ostali blizu te kmetije, zvečer pa spet na pot.

To pot smo hodili zelo previdno, ker se nam kmet ni zdel preveč zanesljiv. Pozneje smo zvedeli, da so imeli Pasterka za nem-

Komandant koroškega bataljona narodni heroj Franc Pasterk-Tavčmanov Lenart, padel pri Mežici 4. aprila 1943

škega vohuna, ker je imel koroški naglas.

Prišli smo do nekega kmeta, ki je že vedel, da prihaja s Kranjske skupina partizanov pod vodstvom bivšega nemškega vojaka. Pri hiši smo ostali dva dni. Že prvega večera je kmet zaklal telčka in čez dve uri smo po dolgem času pošteno jedli. Po večerji pa nam je domača hči prinesla cel škarf sadnega mošta.

Po nas je prišel kurir, ki nas je naslednjega dne odpeljal dalje. Šli smo čez nekakšno dolino in robe mimo cerkve sv. Jakoba, menda v dolino Tople ali Koprivne, spet do nekega kmeta. Pri njem smo zvedeli za zimsko taborišče partizanske skupine, ki je prišla v te kraje že jeseni 1942 iz 1. pohorskega bataljona. Tako smo dobili zvezo z njimi.

Nekaj dni smo živeli skupaj, potem pa se je štab novega Koroškega bataljona odločil za napad na Mežico. Do tedaj so skupine iz bataljona vsako noč hodile na razne akcije, predvsem čez mejo.

Nekega dopoldneva smo odšli v zimsko taborišče partizanov, ki so bili na Koroškem pred nami. Tam smo pustili vso opremo, samo prazne nahrbtnike smo vzeli s seboj in pa seveda orožje ter strelivo. Kam gremo, nismo vedeli. Hodili smo ves dan, okrog 22. ure pa smo prišli do trga v Mežici. Komandirji čet so nas razporedili v zasede in straže ter odredili, kdo bo napadel.

Mene so poslali s skupino, ki je postavila zasedo ob glavni cesti proti sedanjim Ravnam. Komaj smo zasedli položaje, je v Mežici že zaropotalo. Vsak hip smo pričakovali spopada tudi pri nas, saj smo vedeli, da bodo iz Raven poslali v Mežico pomoč. Toda to se ni zgodilo, poslušali smo spopad v Mežici in proti Črni, odkoder je poskusila posadka pomagati mežički. Ob cesti proti Črni pa je bila druga naša zaseda, ki je pomagal odbila.

Po končani akciji v Mežici so našo zasedo odpoklicali. Šele ko smo se združili z bataljonom, smo zvedeli, kako je bilo v Mežici. Tedaj smo zvedeli, da je bil tovariš Pasterk hudo ranjen. Odnegli smo ga s seboj. Pustili smo ga pri nekem kmetu pod Peco, da bi se zdravil. Toda naslednjega dne je umrl kljub vsej pomoči. Kot smo zvedeli, je nemška krogla zadela kopito njegove brzostrelke, okovje pa mu prerezalo žilo odvodnico leve roke.

Težko otovorjeni s plenom smo se pomikali po severovzhodnih pobočjih Pece. Po avstrijski strani smo se povzpeli na vrh in od tam gledali proti Železni Kapli, kjer je bil doma tovariš Pasterk. Žal nam je bilo, da ga ni več z nami, tolažili smo se, da bo kmalu ozdravel in da bomo skupaj z njim osvobodili tudi njegove domače kraje. Toda tega naš komandant ni več dočakal...

JOSIP JERAS

Fotografija z vprašanjem

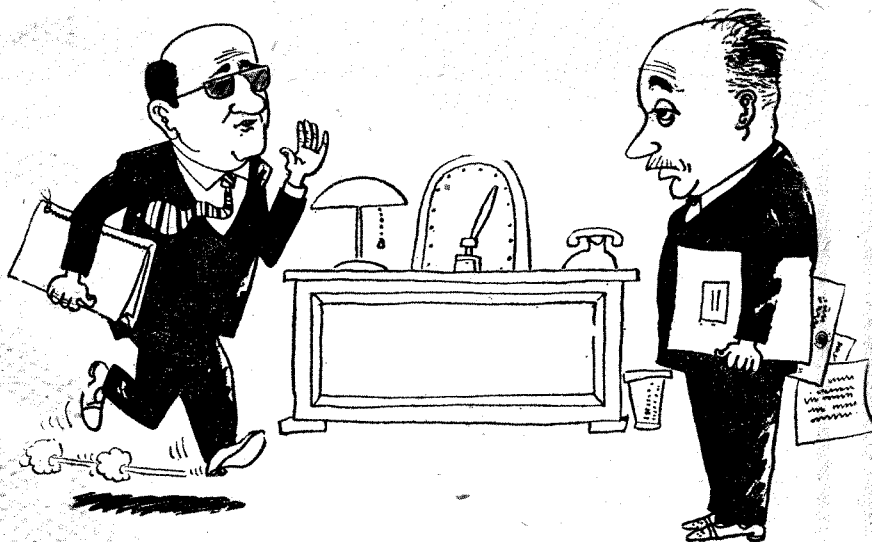

Nedvomno je slika nastala zadnje vojne zimo, kar dokazujejo urejene, enotne angleške uniforme. Predstavlja zbor neke enote, morda avstrijskega bataljona, kar sklepamo po podobnih fotografijah tega bataljona. Kraj: Suha krajina, morda Male Lašče nad Dvorom.

Glede »fotografije z vprašanjem«, objavljene dne 2. aprila letos (13. številka) nam je poslal pojasnilo tudi tovariš Slavko Blatnik iz Novega mesta. Njegove izjave se ujemajo z že objavljenimi o tej fotografiji razen nekaj podrobnosti.

Izposojena karikatura

Končno

— Mitja, to pot pa vic na tvoj račun!

Pisma uredništvu

Povolilne želje

Volitve so že za nami, na njih smo potrdili kandidate za odbornike in poslance, ki so se nam zdeli najboljši. Zaupali smo jim vpliv nad našo usodo v prihodnjih štirih letih, zdaj se sprašujemo, če bodo kos vsem težavam.

Ze od nekdaj so se v življenju porajale težave in se tudi bodo, dokler bomo živeli ljudje. Tudi v našem družbenem redu se, ki se tako hitro razvija na podlagi načel demokratičnega socializma in delavskega ter družbenega samoupravljanja.

Če se ozremo samo nekaj desetletij, kaj šele več stoletij nazaj, bomo zlahka ugotovili, da se včasih življenje v celih stoletjih in tisočletjih ni spremenilo za toliko kot se zdaj včasih v enem samem desetletju. Posebno naš povojni razvoj je bil sila skokovit. Naglo smo se industrializirali, zgradili cela mesta, vozimo se z avtomobili. Le kmetijstvo je ves čas zastajalo, ker smo mu posvečali premajhno pozornost.

Se je čas, da to popravimo, čeprav je za nekatere kmetije že prepozno. Zavedati se moramo, da še nikjer na svetu niso naredili stroja, ki bi izdeloval moko ali meso.

Koliko naših kmetij, predvsem gorskih, je že zapuščenih, čeprav to ni potrebno, ker bi jih lahko obdelovali, če bi imeli za to pogoje. Tako pa se mladi raje selijo v mesta, kjer imajo več udobja in več dohodkov. Povrh so ravno ti kraji dali največ med osvobodilno vojno.

Ko smo volili, smo volili predvsem za to, da uresničimo željo vseh poštenih ljudi in uredimo vsa vprašanja, ki so se nakopičila med našim razvojem. Eno izmed teh je tudi enakopravnost naših ljudi, tistih na vasi in tistih v mestu. Saj oboji delamo za iste cilje!

JOŽE AMBROŽIČ

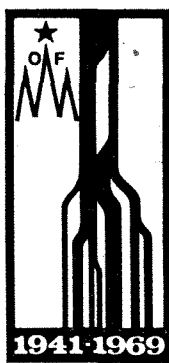
Zakaj se organizacija ZROP ne bi osamosvojila?

Iz številnih krajevnih konferenc ZROP v SR Sloveniji prihajajo poročila, iz katerih je razvidno, da se članstvo ZROP izreka proti osamosvojitvi, pa čeprav krajevna Zdrženja ROP že ves čas delujejo samostojno in njih delovanje usmerjajo komisije od občine do federacije. Torej gre v bistvu za osamosvojitve od občine navzgor.

In zakaj organizacija kot celota ne bi bila samostojna tudi v občinskem, republiškem in zveznem merilu? Seveda so argumenti za in proti. Glejte, po moji sodbi in ne samo po moji je bila vključitev nekdanj samostojne organizacije ZROP v okvir ZZZB korak nazaj. Mogoče nimam prav, motiti se je človeško a meni se je zdelo taka organizacija vsaj v občinskem merilu nekakšna utešitev.

Koliko vrst borcev NOV pa naj imamo? Menim, da rezervni oficirji in podoficirji skorajda več ne sodijo v ZZZB NOV v klasičnem pomenu organizacije. Zakaj? Če analiziramo številčni sestav rez. starešin JLA po udeležbi v NOB pri nas v Prekmurju, vidimo, da je komaj dobrih osem odst. udeležencev revolucije, medtem ko so drugi mlajši, iz povojnega obdobja. Se pravi, da tu že krepko prevladujejo mlajši. Seveda je drugod odstotek višji.

Spominjam se, da so pred leti nekateri odbori ZB včlanili v organizacijo otroke padlih borcev.

STAJERSKA in KOROŠKA v REVOLUCIJI osrednja proslava stajerskih in koroških partizanskih enot pohoda xiv. divizije in ustanovitve OF slovenije 27. aprila 1969 VELENJE

Razumljivo je, da so morali to razveljaviti, zakaj članstvo v borčevski organizaciji pač ne more biti dedno.

Glejte, drugo leto bomo praznovali četrtoletnico osvoboditve. Nedvomno smo borci še vedno najbolj odgovorni za prenašanje tradicij NOB. Toda ali smo v sedanjem času za to izključno odgovorni samo mi in naj bo to naša domena, dokler ne bo organizacija izumrla?

Sodim, da so za to odgovorni tudi vsi drugi družbeni dejavniki, a v prvi vrsti je treba delo na tem pomembnem torišču dejavnosti odstopati mlademu rodu. Saj z našim fizičnim odhodom ne bodo ugasnile tradicije NOB. Kaj pa vojaško-strokovno izpopolnjevanje rez. starešin in delo za obrambno vzgojo vsega našega prebivalstva? In zlasti zdaj, ko dve svetovni velesili ZDA in SZ vsiljujeta svojo voljo svobodoljubnim narodom in ko nas močno zaskrbljuje nevarna sovjetska teori-

ja o omejeni suverenosti, morajo biti pri nas prav vsi družbeni dejavniki odgovorni za vesplošno obrambno pripravljenost, za razvijanje in krepitev obrambne sposobnosti naše samoupravljalke družbene skupnosti. Pri tem seveda rez. oficirjem in podoficirjem pripada izredno pomembna, odgovorna in zahtevna naloga.

Rez. oficirji in podoficirji so množična družbeno-politična organizacija, organizacija, ki se nenehno pomlajuje z mladimi kadri. In ta organizacija bo organizacija starejših in mlajših starešin JLA, organizacija, v kateri bodo še naprej delovali udeleženci NOB, in če pride do formalne razdružitve, bodo člani ZB v najtesnejši povezavi z ZROP, ker drugače tudi ne more biti. Združenje borcev NOV se prav gotovo nikdar ne more izogniti pomembnemu delovanju privzgoji mladega rodu v smislu svetlih tradicij naše herojske preteklosti, a ne pozabimo da organizacija tudi ne more biti indiferentna do zdravstvenih, gmočnih in drugih problemov članstva.

Podpisani pozdravlja osnutek novega statuta o osamosvojitvi rez. častnikov in podčastnikov, toplo pozdravlja to, po njegovem mnenju pomembno novost za nadaljni razvoj organizacije. Se dobro pomnim, da smo pred združitvijo o tem živahno razpravljali pri bivšem Glavnem odboru ZROP v Ljubljani. Vsi ali skoraj vsi, ki smo delovali v okrajnih odborih ZROP, smo nasprotovali združitvi.

Trdijo, da bi se z osamosvojitvijo ZROP znatno povečali stroški za njeno delovanje. Toda ali so sedanje komisije pri občinskih in republiških odborih ZZZB NOV delovale brez denarja? Tudi doslej so bili pri številnih komisijah plačani uslužbenci.

Leta naglo teko. Mladi rod se že krepko uveljavlja na vseh toriščih družbene dejavnosti. Pretežni del naše mladine je v svojem bistvu dober in tudi dovzeten za tradicije NOB. Mlada generacija je tudi zakoniti dedič vseh pridobitev naše socialistične revolucije.

Se nekaj let, pa bomo lahko govorili samo o upokojenih borcih NOV, združenih v svojih organizacijah, kateri je namenjena ena izmed najpomembnejših družbeno-političnih nalog, in pretežni del udeležencev revolucije tudi po upokojitvi ne bo držal križem rok. A najbolje bomo svoje poslanstvo izvajali, če se bodo naše besede tudi ujemale z dejanji. Zakaj nič ni slabšega kot to, če govoriš in pišeš eno, delaš pa drugo. In ZROP je po mojem mnenju organizacija mladih. Napredni starejši in borbeni mlajši naj bi z roko v roki urejali zapletene probleme, ki jih dan za dnem poraja naša stvarnost, o kakih generacijskih konfliktih ne more biti govora.

Predlagana osamosvojitve bo po moji sodbi resen korak naprej pri našem skupnem delu krepitvi in razvijanju obrambne sposobnosti socialistične domovine.

JOŽE JANEŽ
Murska Sobota

Pripoveduje: O. Križanovski-Igor

Piše: Mile Pavlin

Pogovor s črnogledim humoristom

Grešniki so se izgovarjali, da so šli po hrano in podobno, ker je bilo tisto, kar smo dobili, premalo. Zato da smo postavili za intendanta Zlogarja, ker je doma iz Bele krajine, da bi nam pomagal pri iskanju hrane. Da bi praznovali povišanje Zlogarja v intendanta in njegovo srečno vrnitev v domače kraje, pa tudi zaradi negovanja prijateljstva, sta Zlogar in Guštin, doma na Trnovcu, povabila člane štaba k sebi, po belokranjski navadi seveda tudi v zidanico, in potlej se je začelo kot ponavadi.

Kasneje je Stane pripovedoval, da je »dal skozi« vso Španijo in da je tam videl ljudi, ki niso bili nikoli vojaki in povrh še drug drugega niso razumeli, pa kaj takega, kot je bil moj raport, še ni videl.

S hrano smo tudi drugače imeli hude težave. Bela krajina je bila izčrpana, navezani smo bili predvsem na tisto, kar smo dobili od intendance, ta pa od gospodarskih komisij. Zato smo v najstrožji tajnosti na lastno pobudo organizirali pohode po hrano čez Gornjance.

Nekoč smo se podali prek Črnomošnjice in Podturna čez Krko in nato v okolico Brezove rebri nad Stražo. Tam nekje pa so nas od daleč napadli. Obrnili smo vozček in izvedli strateški umik čez Krko. Pri tem pa smo ugotovili, da smo enega borca izgubili. Hudo nas je skrbelo, kaj bo, če glavni štab zve, kje smo bili, ko bo enega manjkalo. Saj tega nikakor ne bomo mogli opravičiti drugače, kot da povemo, kje smo bili in kaj smo tamkaj počeli. Toda to bi bilo sila nerodno, saj bi s tem odkrili naše samovoljne oskrbovalne pohode navkljub vsem prepovedim. Zato smo mrzlično razmišljali, kako naj opravičimo izgubo enega borca.

Ni nam dišalo, da bi se prazni vrnili. Od nekega kmeta smo zvedeli, da imajo terenci pod nekim kozolcem precej hrane, ki so jo pravkar pripeljali. Uprizorili smo majhen spopad, terenci so se poskrili ali jo popihali, naš intendat pa je »sunil« poln voz hrane, drugo pa je pustil. Najbolj smo bili veseli sodca vina. Kasneje je bila glede tega preiskava, toda nihče nam ni mogel ničesar dokazati.

Toda dan po naši vrnitvi v Ručetno vas se je pogršani Rade nenadoma pojavil v našem bataljonu. Prav potuljeno se je najprej zatekel k svojemu vodniku Dolinarju in mu začel pripovedovati, kakšne strahote je preživel med domobranci onkraj Krke in kako se je komaj, da ne rečemo, čudovito, rešil zadnji hip, potem ko se je dobesedno iztrgal iz njihovih rok. Za nas, ki smo bili z njim, je lagal, da smo vsi padli.

Vodnik, ki je vedel, da smo se vsi srečno vrnili, je takoj posumil, da mu fant debelo laže, zato ga je prignal k nam. Revežu so se noge začele šibiti, ko nas je zagledal in spoznal, da smo ga ujeli na laži. Kljub temu je še vedno vztrajal na svojih lažeh, le svojo izjavo, da smo vsi padli, je umaknil.

Na strahopetca smo bili več ali manj vsi zelo jezni, saj nam je namah porušil sloves, ki smo si ga skušali pridobiti z bojevitostjo. Še bolj pa smo mu zamerili, da nas je spravil v tak strah pred našim štabom zaradi možnega razkritja naših samoiniciativnih prehranjevalnih akcij. Imeli smo v štabu našega bataljona poseben posvet, kako bi se izmazali iz neprimlik, saj je bil Rade kriv, da so se začele širiti po brigadi in glavnem štabu govorice o naših podvigih.

Naprtli smo mu tudi dokaz hudo kazni. Iz čete smo ga premestili v kuhinjo, da bi bil manj na očeh in da ne bi imel priložnosti znova kje pokazati svoje hrabrosti.

Nekaj kasneje pa sem si sam izmislil še hujše maščevanje za strahopetca. Toda kot po navadi je bilo tudi v tem primeru tako, da tisti, kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade, razen grobarja seveda.

Kak teden kasneje sem šel po opravkih na bazo 21. Spotoma sem srečal vodjo puškarke delavnice v Starih žagah, Gusteljna. V pogovoru mi je med drugim omenil, da se poleg popravi orožja ukvarja tudi z graviranjem raznih plaket, ki jih potem pritrjuje na orožje, če ga kdo dobi kot posebno priznanje v dar.

Takoj mi je šinila v glavo misel, da bi našega strahopetca odlikovali. Za kaj takega bi potrebovali seveda posebno medaljo. V gostilni pri Mrvarici sva z Gusteljnom in drugimi ob litru ovčika sklenili, da bodo iz aluminija po moji risbi izven delovnih obveznosti naredili medaljo. Seveda nisem povedal po pravici, zakaj jo bomo potrebovali, ampak sem se zlagal, da jo bomo imeli za neko igrico, v kateri bomo smešili strahopetce. Medalja naj bi bila iz aluminija tudi zaradi tega, ker je bilo te kovine zaradi sestreljenih letal več kot dovolj in ker je mehka ter se lahko obdeluje.

Po vrnitvi v Belo krajino sem naredil za medaljo tudi načrt. Bil sem že videl red hrabrosti. »Medalja za paničarje« naj bi mu bila podobna, da bi tako poudarila nasprotje med hrabrostjo in strahopetnostjo. Prav tako kot red hrabrosti naj bi bila tudi »medalja za paničarje« okrogle oblike z zvezdo na vrhu. V sredini naj bi bila upodobljena »žic torbica« z zataknjeno žlico, za njo na nahrbtniku zvita italijanska odeja, prekrizani dve dolgi italijanski puški in dve bosi nogi z nazven obrnjenima petama.

Medtem je tekla partijska preiskava o naših pohodih, ki jo je vodil moj pomočnik Žane, pa ne samo pomočnik, ampak tudi sokrivec. Radeta smo učili, kako naj laže, da se bo vsa zadeva ublažila in da nas ne bo preveč »tlačil noter«, kot pravimo.

Ko sem spet šel mimo Starih žag, sem Gusteljnu odnesel risbo, čez kak teden pa, ko sem vodil mimo skupino, ki je nesla popravljen pokvarjeno orožje, sem slavno medaljo že dobil.

Takoj nato sem na njeno hrbtno stran s čevljarskim šilom vrezal tudi posvetilo: »Paničarju bataljona«. Šilo je bilo tenko in se je posvetilo zato komaj poznalo, saj je bila razza zato tudi drobna.

Ko sem se vrnil v brigado, sem pridobil za potegavščino tudi namestnika brigadnega komandanta Viktorja, ki je sodeloval z menoj pri raznih »kulturnih« zadevah. V dogovoru z menoj je ukazal siliti zbor, v katerem so bili predvsem meni in njemu podobni, vnes pa tudi naš slavn paničar. Viktor je nato v kratkem govoru omenil pomembnost poguma in discipline, kar je treba nagradjevati tudi z odlikovanji. Nato je omenil, da so še iz brigade, kjer je bil naš paničar, preden je prišel v našo, prejeli predlog za njegovo odlikovanje. Nekateri, ki so stali v vrsti, so vedeli, zakaj gre, in so se komaj vzdržali smeha, drugi so zijali od začudenja, da tak človek dobi odlikovanje.

Nazadnje je Viktor odlikovancu pripel medaljo na prsi in mu zabičal, da jo sme nositi samo ob izrednih priložnostih.

Toda naš paničar tega ni upošteval, ampak je nosil medaljo stalno. Čez nekaj dni je bil odrejen v neko patroljo za spremstvo članov glavnega štaba. Tedaj je Dušan Kveder opazil na njem nenavadno odlikovanje, kakršnega ni bil še nikoli videl, čeprav je bil načelnik glavnega štaba. Vprašal je paničarja, kje je dobil značko, ki jo nosi na prsih. Ta je ves ponosen povedal, da mu jo je pripel namestnik komandanta Viktor. Nato je Kveder »medaljo« vzel s seboj.

(Nadaljevanje)

D. KOMBINAT ILANIKA

KRANJ

- *za dom*
- *za šport*
- *za tekmovanja*

Udobna, praktična in poceni obutev v vseh večjih krajih države — v lastnih prodajalnah.

Ob jubileju — ustanovitve OF slovenskega naroda naše iskrene čestitke delovnim ljudem Slovenije.

ELEKTROTEHNA

TRGOVSKO, UVOZNO IN IZVOZNO PODJETJE
Z ELEKTROTEHNIČNIM MATERIALOM

LJUBLJANA

TITOVA 51

Borbene pozdrave vsem udeležencem proslave:
»Štajerska in Koroška v revoluciji. Osrednja
proslava štajerskih in koroških partizanskih enot
pohoda XIV. divizije in ustanovitve OF Slovenije.

veletrgovina
uvoz - izvoz
Ljubljana,
titova 77

telefon:
310 066
telex:
31248

Pred osemindvajsetimi leti je bil z ustanovitvijo osvobodilne fronte slovenskega naroda postavljen temelj slovenski državnosti.

Ko se spominjamo dni velike osvobodilne borbe za nacionalno in socialno svobodo in enakost se s pieteto spominjamo vseh tistih, ki so darovali svoja življenja za veliko stvar. Mlademu rodu, ki prihaja za nami naj bo vedno svetel zgled generacija, ki je na svojih ramenih nosila breme in trpljenje za to, kar danes imamo.

Naj živi 27. april — obletnica ustanovitve OF.

SILVAPRODUKT

gozdno gospodarsko podjetje
LJUBLJANA, Dolenjska cesta 38

čestita delovnim ljudem, poslovnim prijateljem in
vsem borcem NOV za 28. jubilej ustanovitve OF in
praznik dela — 1. maj.

Pazite na zaščitni znak

Nesporen premik v rekordno kratkem času v sam vrh domače
in evropske visoke mode in kvalitete: TEKSTINA Ajdovščina

TEKSTILNA INDUSTRIJA AJDOVŠČINA

tekstina

Delovnim ljudem in nekdanjim borcem iskreno
čestitamo za obletnico ustanovitve OF.

Založbe v jubilejnim letu

Letos mineva petdeset let, kar je bila ustanovljena Zveza komunistov Jugoslavije. Prav tako pa bo minilo letos tudi 10 let, kar je bil ustanovljen Institut za zgodovino delavskega gibanja.

Zato je Institut sklical dne 16. aprila v svojih prostorih tiskovno konferenco, katere vsebina je bila posvečena novim izdajam ob polstoletnem jubileju ZKJ, ki so jih napisali sodelavci — uslužbenci Instituta ali zunanji sodelavci. Tiskovne konference so se udeležili novinarji vseh večjih časopisov in zastopniki večine založb.

Letos sta izšli že dve knjigi, ki se nanašata na zgodovino ZK Slovenije, napisala pa sta ju sodelavca Instituta. France Klopčič je napisal »Veliko razmejitev«, izdala jo je Državna založba, opisuje pa nastanek Komunistične partije v Sloveniji v razdobju od maja do septembra 1920. Alenka Nedogova je napisala življenjepis Toneta Tomšiča in zanj od zavoda »Borec«, kjer je knjiga izšla, prejela Kajuhovo nagrado.

Prihodnji mesec izide pri Cankarjevi založbi obsežno delo dr. Marjana Britovška »Delavsko gibanje in vojno vprašanje med pr-

vo svetovno vojno«. Avtor v njem opisuje dogodke in stanje v delavskem gibanju med I. svetovno vojno. Bistvena so nova spoznanja o posameznih ljudeh in pojavih, ki se dokaj razlikujejo od sedaj prevladujočih in zelo znanih stališč, ta pa so plod razmer v mednarodnem socialističnem gibanju v razdobju 1936—1952. Med drugim delo vsebuje precej bistveno novih ocen Leninovih sodelavcev Trockega, Zinovjeva, Buharina in drugih, ki jih je ukazal Stalin uničiti.

Proti koncu leta bo založba »Obzorja« izdala zbrana dela dr. Jožeta Potrča, »Mladinska knjiga« pa oris slovenskega študentskega gibanja med obema vojnama, ki ga je napisal dr. Kremenšek.

Jože Krall je nedavno končal knjigo »Razvoj in delo centralnih partizanskih tiskarn Triglav in Partizanske tiskarne«. V njej opisuje delo teh dveh tiskarn od italijanske kapitulacije do konca vojne. Natisnili sta 784 izdaj v skupni nakladi 4.257.000 izvodov, kar je za tiste čase ogromno. Tehnične posle okoli izdaje bo prevzela »Partizanska knjiga«.

Državna založba je izdala »Zbirko zgodovinskih virov« kot pomožno učno knjigo za IV. razred gimnazije. Napisala jo je sodelavka Instituta Štefka Zadnik in zanj prejela nagrado sekretariata za šolstvo.

Pripravljajo tudi zbornik slovenske predvojne marksistične publicistike ter bibliografijo naprednega tiska v razdobju 1917—1941. Tako kot vsako leto so tudi letos izšli »Prispevki za zgodovino delavskega gibanja«, njihova vsebina pa so razprave s simpozija ob 50-letnici Oktobrske revolucije in znanstvenega zborovanja ob 25-letnici KP Slovenije. Lanska številka pa je vsebovala gradivo z znanstvenega zborovanja ob 25. letnici ustanovitve Osvobodilne fronte.

Med uspehi dejavnosti Instituta je potrebno omeniti tudi zbirko »Knjižnica NOV in POS«. Kot je že znano, bo štela kakih 40 knjig, najbrž pa tudi več. Doslej jih je izšlo 12. Izmed teh jih je bilo 7 nagrajenih z različnimi nagradami. Letos jih je v pripravi 14, 6 ali 7 pa jih bo izšlo. V pripravi vseh sodelujejo sodelavci Instituta kot svetovalci, pisci ali ocenjevalci. Merila so zelo stroga, zato so dobila do zdaj izdana dela zelo dobre ocene ne le v Sloveniji, ampak tudi drugje po Jugoslaviji.

Med doslej izdanimi sta tudi dve zajetni knjigi izpod peresa sodelavca Instituta dr. Toneta Ferencca. To sta »Nacistična razmarovalna politika v Sloveniji v letih

1941—1945« in »Kapitulacija Italije in narodnoosvobodilna borba v Sloveniji jeseni 1943«, ki sta izšli pri založbi »Obzorja«. Pisec je zanj prejel nagrado iz sklada Borisa Kidriča.

Ob koncu tiskovne konference se je razvila razprava o tiskanju literature iz predvojnega boja delavskega razreda in narodnoosvobodilne vojne. Pretežna večina navzočih je menila, da bi morali najti način za usklajevanje založniške politike vseh, ki te knjige izdajo.

Zadnja leta narašča zanimanje za tovrstno literaturo zlasti med mladino. Tisk pa še vedno ni naredil vsega tistega, kar bi lahko, da bi knjige s to tematiko postale enakovredne drugim. Zato so vsi sili težave s prodajo. S tem v zvezi je bilo delo »Partizanske knjige« kot posrednika za prodajo teh knjig ocenjeno kot izredno pomembno in uspešno.

Predvsem pa si ljudje želijo knjig o osvobodilni vojni brez potvarjanja resnice.

MP

Sedemnajstega aprila so v avli instituta za zgodovino delavskega gibanja na Trgu revolucije odprli skrbno pripravljeno razstavo slikovnega gradiva in pisane besede o življenju, razvoju in delovanju Invalidskega pevskega zbora, ki jo je uredil Muzej ljudske revolucije.

Otvoritve razstave in skromne slovesnosti so se udeležili: predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf (na sliki), podpredsednik ZZB NOV in častni član zbora Franc Krese-Coban, predsednik republiškega odbora Zveze sindikatov Slovenije Tone Kropušek, republiški sekretar za prosveto in kulturo Tomo Martelanc in drugi gostje.

Razstava bo odprta do konca tega meseca.

Nova slovenska TV igra

„Napravite mi to deželo nemško!“

Slovenski državni praznik, ki ga — letos prvič — praznujemo na obletnico ustanovitve Osvobodilne fronte, 27. aprila, je RTV Ljubljana sklenila počastiti s premierno nove slovenske televizijske igre. To je drama o začetku nemške okupacije Maribora in slovenske štajerske, o organizaciji in razširitvi oboroženega odpora in o legendarne boju Pohorskega bataljona. Dramski oddaji so dali za naslov znane Hitlerjeve besede NAPRAVITE MI TO DEŽELO NEMŠKO, ki jih je izrekel ob svojem prihodu na okupirano slovensko ozemlje leta 1941.

Režiser in scenarist te dramske kronike je Fran Žižek.

Zadnje kadre NAPRAVITE MI TO DEŽELO NEMŠKO, ki jo bodo predvajali v dveh delih, so posneli v Ljubljani. V igri bodo nastopili znani slovenski igralci, osrednjo vlogo Šarha, eno najbolj pretresljivih tragičnih figur, pa igra Bert Sotlar.

Prvi del te dramske kronike, o kateri celo govore, da je naša »mala Neretva«, je bil na sporedu v ponedeljek 21. aprila, drugi del pa bodo predvajali v soboto 26. aprila. Na praznik, 27. aprila, pa bodo približno ob pol šestih popoldne ponovili še oba dela skupaj.

Zanimivosti

Borbene pesmi v moderni priredbi

Beograjska televizija pripravlja za prvomajске praznike posebno oddajo borbenih pesmi v moderni priredbi. Oddajo bodo snemali po vsej Jugoslaviji, med drugim tudi v Ljubljani, kjer bodo slovenski pevci posneli nekaj partizanskih in borbenih pesmi drugih narodov v »sodobni obleki«. Tako bomo slišali poleg partizanskih pesmi še borbeno pesem vietnamskega ljudstva, pesem španskih partizanov in druge. V oddaji bodo sodelovali najbolj znani jugoslovanski pevci zabavne glasbe.

Se ena obtožba nacizma

V Varšavi je izšla knjiga »Tam, kjer življenje meji na smrt«, pretežno dokument o nacizmu in še posebno o trpljenju poljskega naroda v drugi svetovni vojni. Gre za 39. pisem, ki jih je pisala Kristina Vituska, poljska intelektualka, ubita v nemški temnici. Pisma, namenjena najbližjim, so bila napisana med 12. novembrom 1942 in 26. junijem 1944 v berlinskih zapirah. Originalna pisma Vituske hranijo v univerzitetni knjižnici v Varšavi.

Jugoslovanska spominska grobnica v Italiji

V Barletti bodo letos zgradili spominsko grobnico za 1200 jugoslovanskih borcev NOB, ki so med drugo svetovno vojno padli ali umrli v južni Italiji in v delu srednje Italije. Grobnico bodo zgradili po sporazumu, ki sta ga 1964 podpisala italijanska in jugoslovanska vlada. Sporazum načrtuje gradnjo šestih spominskih grobnic na italijanskem ozemlju. Grobnico v Barletti so že začeli graditi in župan Barlette je prišel v zvezi s tem na obisk v Beograd.

Lepo darilo

Pred kratkim so v Dolini pri Trstu slavnostno odprli prostore domačega mladinskega krožka Dolina. Tajnik krožka je orisal kulturno-prosvetno vlogo krožka in se zahvalil vsem, ki so prispevali k njegovi uresnitvi. Še posebej pa se je zahvalil izvršnemu svetu SR Slovenije za darovane knjige, za lepo in bogato knjižnico, ki šteje nad 1000 zvezkov!

STAJERSKA
in
KOROŠKA
v
REVOLUCIJSKI
osrednji
proslavi
štajerskih
in
koroških
partizanskih
enot
pohoda
xiv. divizije
in
ustanovitve
OF
slovenije
27. aprila 1969
VELENJE

Prva TV oddaja v turščini

V mesecu marcu je skopska televizija vključila v svoj redni program prvo oddajo v turščini. Za to so se odločili z željo, da bi gledalce — pripadnike turške manjšine na makedonskem področju seznanili z najbolj važnimi življenjskimi vprašanji v materinem jeziku.

Pesniki revolucije

V beograjski založbi »Komunist« je izšla v res lepi likovno-grafični opremljeni antologija poezije. Pod naslovom »Ljudje« so sestavljali te antologije — znani pesniki in kritiki — zbrali več kot 350 pesmi, napisanih v času od 1919. do 1969. leta na temo revolucije. Zanimivost: med avtorji zasledimo tudi imena pesnikov albanske, madžarske in italijanske narodnosti.

Zanimanje za spomine Lyndona Baines Johnsona

Ceprav trdijo ameriški založniki, da anajo z memoarskimi, avtobiografskimi in drugimi »pismenimi« izdelki politikov več stroškov kot dobička, je znana newyorška založba pripravljena plačati poldrugi milijon dolarjev za spomine nekdanjega predsednika ZDA Lyndona Baines Johnsona. Z nič manj laskavimi ponudbami pa se z ekranizacijo spominov poteguje televizijska družba CBS, o tem pa razmišljajo tudi v Hollywoodu!

Afra Pueblo na filmu

Kapitanu ameriške vojnanske ladje Pueblo sta najmanj dve filmski podjetji iz Hollywooda predlagali, da bi s skupnimi močmi prenesli napete dogodke iz korejskih vod na filmski trak. Denarna odškodnina za kapitana Lloyda Bucherja in njegovo moštvo bi znašala okoli milijon dolarjev. Za pravice snemanja se zanima tudi televizija, zelo ugodne ponudbe pa prihajajo tudi od založniških podjetij. Bucher se ne da prositi, toda vse je odvisno od tega, kako se bo končala preiskava, ki jo vodi mornarica, in če bo kapitan še ostal v uniformi.

LJUBLJANA

ZA MESEC MAJ SMO
PRIPRAVILI IZLETE:

— 4-dnevni smučarski izlet
DOLOMITI — MARMO-
LADA 2950 n/m
od 1. 5. do 4. 5. 1969

— 3-dnevni izlet
GRADISCANSKA
od 1. do 3. maja 1969
Potovanje po pokrajini,
ki privablja največ tu-
ristov in ljubiteljev zgo-
dovinskih spomenikov

— 3-dnevni izlet na otok
CRES — VEL. LOSINJ
od 1. do 3. maja 1969

— 1-dnevni izlet v
G R A Z
z ogledom velesejma in
dunajske drsalne revije
2. in 3. maja 1969

— 4-dnevni izlet z zanimi-
vim in pestrim progra-
mom v
S V I C O
od 10. do 14. maja 1969

— 10-dnevno potovanje
BRUXELES — LON-
DON — PARIZ
od 19. do 29. maja 1969
Potovanje je organizi-
rano v sodelovanju z
Zavodom za prosvetno
pedagoško službo.

— 2-dnevni izlet
po poti SOSKE FRON-
TE in BENEŠKE SLO-
VENIJE
od 17. do 18. maja 1969

— 16-dnevno potovanje v
deželo tisočerih jezer
F I N S K O
od 10. do 26. julija 1969
Potovanje je organizi-
rano v sodelovanju z
Esperantskim društvom.

— 3-dnevno potovanje za
planince
DOLOMITI — MONT
BLANC
od 14. do 19. julija 1969

— 8-dnevni dopust v Itali-
ji z vključenimi izleti
RIMINI — SAN MARI-
NO — FIRENZE —
PESARO
v mesecu juniju in juli-
ju 1969

PRIJAVE IN INFORMA-
CIJE: SAP LJUBLJANA,
Titeva c. 38 — telefon:
314-922, 315-342.

Partizanska ljudska pesem

Naše pesmi

1945

V prsih zaslužjenih pesmi so spale
strte, zaklenjene v nema srca,
z dnevom svobode močno so vstale
prosto zavriskale so do neba.

Pašniki naši in polja, vrtovi,
okna deklška, geranijev cvet,
steze in ceste in temni gozdovi
radost, svobodo prepevajo v svet.

Spevi kipijo veseli v sinjine,
čisti odmevajo v naše vasi...
Zopet prepevajo kraške doline,
zopet se pesem slovenska glasi.

LUDOVKA KALAN

Administracija smrti

Poleg rokokoskega knežjega dvora stoji bronast spomenik pruskemu kralju in prvemu nemškemu cesarju Viljemu I., zmagovalcu v francosko-pruski vojni leta 1871, ki so mu ga postavili »hvalilezni knez in ljudstvo Waldecka«.

Ljudstvo tudi ni pozabilo na svoje gore list, dobrodušnega bradatega pesnika vojaških in domoljubnih pesmi. Na enem izmed reliefov spomenika uči otroke svojih pesmi, na drugem pa po njihovem taktu marširajo v popolni bojni opremi kraljevi pruski infanteristi.

In še tretji spomenik: velikanska, iz kamna izklesana sveča sredi skrbno negovanega travnatega rondoja.

Kamniti vosek v solzah kaplja čez izklesane številke: 1939, 1940 vse do 1955. Napis: »Vojni ujetniki kličejo vest človeštva!«

Četrty arolsenki spomenik pravzaprav niti ni monument: največji kompleks zgradb v mestu (veliko večji celo od knežjega dvorca), obdan s pisano ograjo, je rabil za vojašnico esesovskih čet v tistih letih, čez katera kapljajo solze kamnite sveče. Danes na dvorišču frfota črno-rumena-rdeča belgijska trobojnica, pri vhodu pa stoji na straži brabantki fantje kralja Baudoina.

Samo 20 km oddaljeno od Arolsen spomenik sedanosti: meja med dvema Nemčijama.

Malce zaspno mesto AROLSEN ima še en spomenik. Veliki drevored ga malce zakriva očem sprehajalcev, spravljen pa je v predverju moderne bele dvonadstropne hiše.

Zalostna ženska podoba se je nagnila nad ploščo, na kateri sta samo dve besedi: Zvenita kot obtožba in kot opomin: »Nie wieder« »Jamaia plus«, »Sohha tobek«, »Nikogda Boljšek«, »Nunca mask«, »Nooit meer«, »Nikada višek«.

V sedemnajstih jezikih se ponavlja ta kratka beseda, v jezikih tistih mrtvih in živih, katerih usoda je zapisana v tej stavbi. Pravzaprav bi morali biti tu napisi vsaj še v desetih jezikih. V prvem nadstropju so na skrbno izpolnjenem formularju evidence koncentracijskega taborišča v Buchenwaldu zapisani člani 23 narodov. Spomenik je v predverju polizvedovalne službe mednarodnega Rdečega križa, v ustanovi, ki je zbrala in ki hrani najstrašnejšo zbirko sveta. Vsi mogoči dokumenti o nacističnih taboriščih, o usodah ljudi v najmračnejšem obdobju človeške zgodovine, so tu sortirani, zapisani in obdelani v kartotekah, kakršnih ne po obsegu ne po strahoti na svetu še ni bilo in jih mogoče tudi nikoli več ne bo.

V Arolsensu ni bilo niti eno izmed tistih tisoč sto taborišč, ki jih je nacizem ustanovil v dvanajstih letih obstoja tretjega rajha, razmetanih po Nemčiji in po deželah, ki jih je zasedel. Tu je stala le vojašnica esesovskih oddelkov, ki jim je bila zaupana razpredena mreža stodvajsetih »komand« buchenwaldskega taborišča. Zemljevid je poln znakov mest in gradbišč, ki jih je vodila esesovska oblast od tod, iz Arolsena. Vojašnica je po vojni ostala cela in tu je UNRRA začela s pomočjo buchenwaldskih dokumentov svojo informacijsko službo. Naslednja leta so tukaj zbrali vse zapiske, ohranjene iz teh let, tragičnih za milijone ljudi.

V mnogih taboriščih so osvobodilni odbori v dneh kapitulacije rešili ta dragocena pričevanja. Zavezniške enote, ki so osvobajale posamezna taborišča, so prav tako zbirale vse dokumente o ljudeh, ki že več let niso bili več med živimi ali pa so izčrpani in bolni, toda z bleškom v očeh čakali uro svobode, o kateri so že tisočkrat podvomili, če jih bo našla žive. Skoraj ni bilo kraja, kjer na občinah, v tovarnah, bolnišnicah ali v matičnih knjigah umrlih ne bi našli sledi tujcev, ki so jih s silo privlekli v Hitlerjev rajh. Dokumenti so prihajali iz vse Nemčije. Dva tisoč uslužbencev je začelo tukaj, v bivši esesovski vojašnici veliko preštevane. Službo je pred tremi leti prevzel Rdeči križ, ki ima še zdaj 250 uradnikov, od katerih mnogi še danes izpopolnjujejo kartoteko na

podlagi novih dokumentov, ki se še vedno pojavljajo.

Do zdaj so tu registrirali dva in pol milijona imen bivših internirancev, dva in pol milijona ljudi, odpeljanih na prisilno delo, ter milijon in pol imen ljudi iz kartotek gestapa po vsej Nemčiji. V veliki dvorani v prvem nadstropju se nad dolgimi vrstami omar s kartotekami vrstijo bele plošče s črnimi napisi, ki je vsaka zase sinonim trpljenja: Buchenwald, Dachau, Mauthausen, Ravensbrück, Sachsenhausen in še kakih deset drugih iz dolgega registra koncentracijskih taborišč.

V poslopju Rdečega križa v Arolsensu je sreska:

AUSCHWITZ BUCHENWALD
DACHAU SACHSENHAUSEN
MAUTHAUSEN STUTTHOF
FLOESSENBURG NATZWELLER
NEUENGAMME PAPENBURG
BREENDONK
GROSS-ROSEN
DORA-MITTELBAU
LUBLIN
BREENDONK
RAWENSBRUCK
HINZERT
KAUEN
VUGHT
GURS DRANCY
VORBRUCK — SCHIRMECK
WESTERBOR KWARSCHAU
THERESIENSTADT MALINE
RADOM RIGA MINSK LODZ

»Evidence imamo o sorazmerno majhnem številu žrtv v taboriščih,« razlaga namestnik direktorja službe, Švicar Albert de Coatrix, ki z ekipo svojih rojakov vodi to edinstveno ustanovo. »Razpolagamo samo s tem, kar je bilo rešenega in zbranega, o velikih taboriščih zunaj prave Nemčije imamo zelo malo podatkov, skoraj nič. Iz Auschwitza, Majdeneka, Treblinka in drugih taborišč za uničevanje se je ohranilo malo dokumentov, vrhutega pa so tam na tisoče ljudi uničili v plinskih celicah brez registracije in administracije. Koliko bi jih utegnili biti? Dva, tri, štiri milijone... Težko je reči. Na vsak način je ta naša velikanska dokumentacija samo majhen, zapisan del strahot...«

Zadnja leta je prišlo v Arolsen več kot sedemstotisoč vprašanj iz vsega sveta. Samo lani so na 126.000 vprašanj odgovorili, da nimajo podatkov.

Smrt v Hitlerjevskih taboriščih ni prihajala slučajno, brez reda. Uboje v jezi in razburjenju so smatrali za prestopke. Smrt je prihajala hladno, premišljeno in organizirano. V arhivu strahot v Arolsensu človeka morda najbolj pretrese prav to do najmanjših podrobnosti trezno obdelano knjigovodstvo zasluževanja in smrti. Tu je natančno, po prusko pedantno delovala administracija smrti, z najtočnejšimi bilancami mrtvih in tistih, ki so še živeli. Taboriščne dokumente so tu spravljali v lepo urejenih fasciklih, tako kot spravljamo račune, potrdila in druge uradne papirje, ki pričajo o pedantno premišljenem sistemu, v katerem je bilo naključju prepuščeno morebiti samo to, kdaj bo kdo prišel na vrsto v plinske celice, na vislicah, pred cevjo mitraljeza ali pod nožem taboriščnega zdravnika.

Administracija po točno določenih pravilih je delovala v vseh taboriščih. Če ob osvoboditvi v mnogih taboriščih dokumenti ne bi bili propadli ali če jih ne bi bili uničili, če bi bili zbrali vse, če bi bili v taboriščih smrti zabeležili vse tiste, ki so jih brez dokumentov naravnost iz vlaka nagnali v plinske celice, bi za središče v Arolsensu morali najbrž zgraditi desettadstropno hišo.

Na dvajset gosto pisanih straneh so pravniško točno formulirane in našete vse organizacijske določbe. Zavarovanje taborišča, sistem straže (samo SS enote »Mrtvaška glava«, upravne formalnosti po prihodu zapornikov, taboriščni dnevni red, red v barakah, določbe v primeru begov, smrti in organizacija lastnih matičnih uradov, — vse je bilo določeno. Na robu teh ukazov je bilo še pripisano, kateri formularji so potrebni za vodenje evidence. Na zadnji strani je še beležka o 83 formularjih. Toliko je bilo potrebno nacistični birokraciji za

točno obratno evidenco v tovarnah smrti.

V teh navodilih je določeno tudi vodenje registra smrti. Vodila so jih vsa taborišča in nekateri so tukaj med 2500 zbranimi listinami. Register taborišča Mauthausen je popoln. Redne številke, pod katerimi so vpisani mrtvi, dosežejo 76.000.

Od rednih števil 1963 do 1136 je pri 48 ljudeh vpisan isti razlog za smrt »Ukaz državnega urada za varnost«. In dan smrti je isti: 20. april 1942 — Hitlerjev rojstni dan. Prvo streljanje so vpisali v register ob 10. uri zjutraj. Potem pa točno kot ura vsaki dve minuti po en strel, ena smrt in štiri številke: 10, 02, 10, 04, 10, 05... Franc Dolinar, Pavel Jezeršek, Peter Golob, Milan Zlatnar, Tomo Godec in drugi Jugoslovani so bili ustreljeni po nalogu varnostne službe skupno z žrtvami iz Poljske, Francije, Nizozemske, Sovjetske zveze.

Ce bomo v Arolsensu vprašali o usodi Alojza Rakovca, Cirila Dolenca, Leopolda Okrajnika, Rudolfa Hafnerja ali Marijana Kavalerja, bodo poiskali njihove kartone, na katerih piše Mauthausen. V evidenci taborišča Mauthausen bodo ponovno našli njihova imena in na vprašanje bodo odgovorili samo z eno besedo: »Death« — Mrtev.

In tako je na tisoče in tisoče imen Jugoslovancev ohranjenih tu v Arolsensu kot edina sled o ljudeh, ki niso doživeli radosti vrnitve v svojo domovino.

Borbe so že besnele v bližini Buchenwalda, toda pedantni avtomati tovarne smrti so še vedno točno vodili svojo administracijo. Dne 23. avgusta 1944 zvečer je bilo na dolgi listi zapornikov iz Poljske, Francije, Belgije, Jugoslavije, Grčije, Italije in drugih držav vpisano 82.362 ljudi. V rubriki »odhoda« je bilo vpisano 30 smrti in 8 begov. V rubriki »prirast« je bila vpisana številka 220. V nemnem poročilu tistega dne je bila vpisana številka 82.544. Tako je mehanizem taborišča delal točno in precizno do konca. Še 10. aprila 1945 je bilo po vseh določenih izdelanih poročilih o številnem stanju 80.900 ljudi. Naslednje jutro je bilo taborišče že osvobodeno. V buchenwaldski register smrti je vpisano približno 60.000 imen, številčno stanje pred osvoboditvijo pa se je sukalo okoli 80.000. To je bila »kapaciteta«, ob prilivu novih zapornikov pa so stareše likvidirali. O Theresienstadtu pa je bila hitrost večja: od 139.603 zapornikov je doživelo osvoboditev 17.000 ljudi.

Na policah, ki so podobne lesenim taboriščnim posteljam, počivajo sedaj v tihih dvoranah arolsenkega središča dva in pol milijona rdečih, rumenih in sivih kartončkov z imeni ljudi z vsega sveta. Še sedaj prihaja na pošte pošto dnevno okrog 200 pisem s prošnjami za informacije ali potrdila o smrti ljudi, ki so jim grobo obtesane lesene skatle v teh kartotekah edini spomenik...

(Po D. ZELMANOVICU — J.M.)

Miha Klinar:

Muke bivšega žandarja

TISTE DNI — dan po tem, ko je neki partizan kaznoval predvojnega petokolonca in prvega nemškega jeseniškega župana Karla Luckmanna pri belem dnevu v osrčju Jesenic, se je nemški bes ponovno razdivjal v vsej grozovitosti. Lepaki so oznanjali ustrelitev petdesetih talcev in ta novica se je naglo širila od ust do ust. Tudi ona, žena bivšega orožniškega komandirja, jo je slišala in se zdrznila, ko je med imeni ustrelenih domačinov zaslišala ime Tomaža Volfa, starega sivolasnega človeka, o katerem je v minulih dveh desetletjih marsikaj slišala iz ust svojega moža.

S to novico in z nič manjšo grozo v duši, kakor je bila v dušah drugih, je pohitela domov.

»Vofa so ustrelili,« je rekla zasopla od groze in naglice, čim je zaprla vrata in pogledala moža, ki je ob tem imenu prebledel, pred očmi pa se mu je zgostila megla, kakor da je zrasla iz razgrnjenega okupatorjevega tednika Karawanken-Boote, ki ga je pred ženinim prihodom prebiral bolj iz dolgočasia kakor zaradi radovednosti.

Živčnost, ki se ga je polasčala že med branjem in se spreminjala v odvratnost do vsega, kar je bral in kar so pisali Nemci, se je ta hip stopnjevala še do mučnejšega neugodja, ki je poglajalo v njegovo dušo razjedajoči grenki sok iz korenin, ki so koreninile v njem, v njegovi preteklosti, in ki bi jih rad že lani izruval iz svoje duše.

»In ne samo Volfa, tudi Okrožnika so... in Iskro... in Pavla Robiča... in Aleša Jelenca... Petdeset so jih,« je žena naštevala imena ustrelenih, ki sta jih poznala.

Ni je slišal. V njem je obtičalo samo Volfovo ime, ob katerem je vztrepetal, kakor da bi ga udarila elektrika, nato pa s trepetajočo roko segel po eni izmed tistih petih cigaret, ki so mu jih na pike odmerili Nemci, jo le s težavo prižgal, nato pa spustil vžigalnik v suknjčič, prekrojen iz nekdanje žandarske uniforme, ki jo je za vselej slekel pred letom dni, na dan, ko so prišli Italijani in za njimi Nemci, sovražniki, ki jih je odkrito povedano, sovražil.

Po vsem, kar se je tiste dni in kasneje dogajalo, mu za uniformo ni bilo nikoli več žal, saj se je čutil olajšanega, kakor da je z uniformo slekel svojo nečloveško hlapčevsko preteklost, ki se je zavedel šele ob razsulu kraljevine in razočaranju nad nekaterimi ljudmi, ki jih je imel svojčas za »stebre reda in države«, a so kmalu po nemški zasedbi postali »stebri okupatorskih oblastí«. Zato mu je bilo pravzaprav v olajšanje, ker je z uniformo slekel s sebe »osebnost« višjega jugoslovanskega žandarmariškega narednika, komandirja orožniške postaje na rdeči Koroški Beli, človeka, ki je zvesto služil vsem kraljevskim vladam; kdo ve kolikim, saj so se menjavale kakor aprilsko vreme in kako neki bi si potem mogel človek zapomniti vse ministre za notranje zadeve od Draškovića in generala Živkovića in slovenskega duhovnika dr. Antona Korošca in drugih, ki jim je moral biti pokoren in jim v točno postavljenih rokih izpolnjevati njihove ukaze.

Ti ukazi so se kdaj pa kdaj menjavali, saj je pod Živkovičem moral zapirati celo klerikalce, v nečem pa se ne glede na režim niso spremenili: v sovražstvu do komunistov! Ni bilo meseca, da bi ta ministrstva preko banske uprave in okrajnega načelstva ne opozarjala žandarmarijskih postaj in poveljstev na komunistično nevarnost in vedno znova zahtevala sezname o ljudeh, osumljenih prevratne komunistične dejavnosti. Samo bog lahko ve, koliko takih seznamov je v času svojega službovanja napisal! In na vsakem je bilo ime človeka, o katerem mu je žena pravkar pripovedovala, da so ga ustrelili Nemci.

»Kakšne strahote doživljamo, saj ni skoro tedna, da ne bi streljali talcev,« je zaslišal skozi gnečo svojih misli ženino jadicovanje.

Molčal je. Ni hotel pred ženo, ki je zdaj neopazno odšla, razkrivati gneče, ki se je grmadila v njem in ki ji je pot skozi njegove možgane krčil boleč sram, a še bolj podzavestni strah, da bi kdo utegnil zvedeti zanje. Ko bi jih odkril in ko bi prišle njegove misli na ušesa onim v hostah (tako je mislil), bi mu prav gotovo ne przanesi. Poslali bi koga nađen, kakor so poslali nekoga predvčerajšnjim na »folksdojčerja« Joklja ali včeraj na jeseniškega župana Luckmanna, čeprav bi ga v vrsto takih izdajalcev in nemčurjev ne mogli prištevati.

»Ne, ne mogli,« si je govoril v dušo. On, nekdanji orožniški komandir, bi raje umrl, kakor da bi zatajil svoje slovenske poreklo ter svojo slovensko in jugoslovansko pripadnost. Ali ni bil nekoč jugoslovanski prostovoljec med prostovoljci, ki jih je zadnji dve leti prve svetovne vojne nabiral med avstrijskimi, slovenskimi, hrvaškimi in srbskimi ujetniki v Rusiji srbski general Petar Živković? Ali ni pričakoval, da ga bodo Nemci lani julija prav zaradi njegovega nekdanjega prostovoljstva izgnali v Srbijo? In ali ni prav zaradi svojega slovenstva odklonil nemško vabilo, da bi »prešolal« v nemškega orožnika? Odklonil z izgovorom, da je prestar?

Ni mu bilo več petindvajset let kakor devetnajstega leta, ko je prišel v ta kraj kot prostovoljec iz srbske vojske s podnaredniškim činom in postal tukajšnji orožniški komandir ter po prepovedi komunistične stranke zaradi zaslug pri »razbijanju« podtalnih komunističnih organizacij že dobro leto potem napredoval v orožniškega narednika, ne da bi slutil, kako se bo natančno dve desetletji kasneje zavedel zgrešenosti in klavrne, bedaste omejenosti svojega orožniškega življenja.

Ne, takrat ni slutil, da bo v orožniškem poklicu spoznal najbolj bedno in človeka ponižujočo hlapčevstvo oblasti in da se bo nekoč razočaral prav nad gospodari, v katere je slepo verjel, da živijo edino za skrb, kako bi »sovražnikom« preprečili, da bi izpodkopali državo, ustvarjeno s krvjo tolikih žrtv in z bojem, v katerem je sodeloval sam. Prav to, da bi kdo ne izpodjedel korenin drevesu, ki ga je pomagal zasaditi sam, in uničil sadov »njegovega« boja, ga je gnalo v zagrizeno sovražstvo do komunistov, ter »rdečih črvov«, kakor jih je včasih imenoval in v katerih je še ob izbruhu vojne videl prikritega sovražnika, ki se ponuja v prostovoljce proti Hitlerju in Mussoliniju samo zato, da bi tadva sovražnika čim lažje pokopala Jugoslavijo s svojimi letali, tanki in armadami.

Ta podlistek smo začeli objavljati v zadnji številki, toda po malomarnosti v tiskarni se je zgodilo, da ni bil objavljen začetek, temveč odlomek iz sredine celotnega teksta, ki bo izhajal v nekaj nadaljevanjih.

LESNA INDUSTRIJA LITIJA

proizvaja plemenite furnirje vseh vrst, žagan les vseh sortimentov, decimiran les listavcev, stavbno in vgrajeno pohištvo, ter fasadne elemente po načrtih priznanih projektantov.

Kolektiv se priporoča in čestita vsem cenjenim strankam, poslovnim prijateljem in delovnim ljudem za 27. april 1969.

Hotel „Grad Podvin“

PODVIN — RADOVLJICA — JUGOSLAVIJA

Pošta: Radovljica — p. p. 10 — Tel.: 70-350

Ob obletnici ustanovitve OF slovenskega naroda 27. aprila čestitamo vsem delovnim ljudem, predvsem pa nekdanjim borcem NOV.

Splošno obrtno podjetje Krško

Ob osemindvajsetem jubileju — ustanovitve OF slovenskega naroda priskrbe čestitke.

PAPIRNIC KOLIČEVO

P. DOB PRI DOMŽALAH

čestita ob jubileju ustanovitve osvobodilne fronte slovenskega naroda in pozdravlja delovne ljudi in borce na proslavi v Velenju.

GOZDNO GOSPODARSTVO BLED

nudi standardne sortimente smreke, jelke, mecesna, bukve in drugega domačega drevja. Izdeluje sortimente po naročilu z ustreznimi dimenzijami in kakovostjo, zlasti z zahtevami po izredni gostoti, polnolesnosti, resonanci in ravnosti, kar je posebnost strukture lesa iz triglavskih gozdov.

Naročila izvaja po dogovoru.

Osemindvajseto obletnico ustanovitve OF slovenskega naroda praznujemo obogateni z nešteti delovnimi uspehi.

PREDILNICA VOLNE BEGUNJE NA GORENJSKEM

Predenje domače, mešane in trikotažne volne. Izdelava plasti za odeje

Udeležencem proslave v Velenju — ob 27. aprilu prazniku ustanovitve OF naše čestitke.

KUPUJTE SAMO URADNO KONTROLIRANE
ZLATE IZDELKE

SOCIETA

"DARWIL"

GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO
TRST Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II

● NUDI PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH
NAJVEČJO IZBIRO ZLATEGA NAKITA V EVROPI
iz 14, 18 in 22-karatnega uradno KONTROLIRANEGA zlata.

● PRODAJA S POSEBNO GARANCIJO!

● NA ZALOGI VEDNO PREKO 600 MODELOV UR
DARWIL in ARETTA.

Ure znamke Darwil in Aretta lahko nabavite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji.

SERVISI za vzdrževanje so organizirani v vseh večjih mestih v Jugoslaviji

VLADIMIR DEDIJER

IZGUBLJENI BOJ

J.V. STALINA

1948-53

Vse tiste, ki še niso kupili knjige

IZGUBLJENI BOJ J. V. STALINA 1948—53,

ki jo je napisal naš znani zgodovinar dr. Vladimir Dedijer, vabimo, da si knjigo zagotovite v prednaročilu. ČGP DELO se je odločilo, da takoj tiska drugo izdajo, ker je bila prva razprodana že pred izidom.

Avtor je napisal to delo na osnovi zanimivega dokumentarnega gradiva in z velikim poznavanjem takratnih razmer, saj je bil neposredni udeleženec tega zgodovinskega spopada mlade socialistične Jugoslavije s Stalinom in njegovim aparatom.

Knjiga je tiskana na brezlesnem papirju in ima 380 strani ter 32 strani dokumentarnih fotografij, tiskanih na umetniškem papirju; vezana je v celo platno s tribarvnim ščitnim ovitkom.

To delo sodi na knjižno polico slehernega, ki ga zanima sodobno dogajanje v svetu in najnovejša zgodovina jugoslovanskih narodov.

Založba je predvidela tudi broširano izdajo, da bi bila knjiga dostopna čim širšemu krogu bralcev.

Cena knjige vezane v celo platno — 29.00 din

Cena broširane izdaje — 18.00 din

V redni prodaji bo cena knjige 39.00 din.

To zanimivo delo si zagotovite v prednaročilu tako, da izrežete objavljeno naročilnico in jo do 7. maja pravilno izpolnjeno in podpisano pošljete v pismu ali nalepljeno na dopisnici na naslov: ČGP DELO, prodaja, Ljubljana, Titova 57, pp. 29

NAROČILNICA

Podpisani:

Naslov:

Poklic:

S to naročilnico nepreklicno naročam knjigo V. Dedijera »Izgubljeni boj J. V. Stalina 1948—53

v celam platnu — broširano (nezaželeno črtajte)

Kupnino bom poravnal na priloženi položnici po prejemu knjige

Podpis:

induplati

Industrija platnenih izdelkov

Jarše, pošta Domžale —

Jugoslavija

Telefon 72-010 — telex 31315-YU-IP1

ŠOTORI ZA TEHNIČNO UPORABO IN CIVILNO ZAŠČITO

UNIVERZALNI ŠOTOR

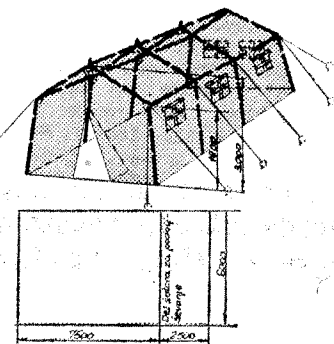
UNIVERZALNI šotor je iz bombažne tkanine, vodonepropusten impregniran in

barvan z oljno sivo (SMB) barvo. UNIVERZALNI šotor je brez dna.

Ogrodje šotora je iz močnejših aluminijevih cevi v specialni zložitvi izvedbi, ki šotoru bistveno poveča sposobnost.

Ta šotor se lahko neomejeno podaljšuje, obenem pa ga opremljamo s posebnimi notranjimi prostori za operacijske, dekontaminacijske, servisne in druge namene (spalnice, jedilnice).

Svetujemo vam, da postavite šotor vedno na takšno mesto, kjer voda dobro odteka. Ko šotor podrete in zložite, pazite, da bo suh. V primeru, da ste šotor podrl v deževnem vremenu, skrbite za to, da ga boste najkasneje v 24 urah razgrnili in posušili.

ZDRUŽENO ŽELEZNIŠKO TRANSPORTNO PODJETJE

LJUBLJANA, MOŠE PIJADEJEVA 93

čestita vsem poslovnim prijateljem, delovnim ljudem in kolektivom ob osemindvajsetem jubileju ustanovitve Osvobodilne fronte Slovenije.

Komunistična partija Slovenije je 27. aprila 1941 sklicala svoje zaveznike, pripadnike že prej ustvarjene akcijske enotnosti: zastopnike krščanskih socialistov, demokratičnih Sokolov in naprednih kulturnih delavcev, ter je v najmračnejši dobi naše zgodovine, ko je po deželi žela trenutne uspehe hitlerjevska demagogija, ko so v Ljubljani visele nacistične in fašistične zastave, ko so »narodno zavedni« buržoazni politikarji poljubljali roko ducejev in führerjev valptom, ko je kazalo, da bije slovenstvu zadnja ura, ustanovila OF, katere naloga je

bila opogumiti obupane, zbirati slovenski narod v vseh okupiranih območjih (tudi v Slovenskem Primorju, Istri in Korotanu) in ga organizirati za borbo.

Komunisti so bili tista sila, ki je povezala borbo Slovencev z borbo vseh narodov Jugoslavije za njihovo nacionalno in tudi — socialno osvoboditev.

Naš pozdrav naj velja vsem udeležencem proslave v Velenju.

GRADBENO INDUSTRIJSKO PODJETJE

LJUBLJANA, KORYTKOVA 2

**C E N T R A L A
L J U B L J A N A**

s svojimi poslovnimi enotami

— gradi industrijske objekte, objekte družbenega standarda in stanovanja za trg;

— izdeluje gradbene elemente, razne vrste betonskih izdelkov in montira gradbene konstrukcije;

— opravlja ključavničarska, kleparska in krov-ska dela;

— projektira vse vrste visokih, nizkih, vodnih, luških in stanovanjskih objektov;

— izvaja investicijska dela v tujini.

Ob osemindvajsetem jubileju ustanovitve OF slovenskega naroda iskreno čestitamo. Udeležencem proslave v Velenju pošiljamo borbene pozdrave

Sredstva ZIS in Jugoslovanske loterije tudi letos za stanovanja borcev

Predsedstvo zveznega odbora ZZZ NOV Jugoslavije je 18. aprila razpravljalo o več aktualnih vprašanjih, ki se tičejo organizacij borcev, vojaških vojnih invalidov in rezervnih oficirjev in podoficirjev.

Predlagali so, naj bi bil VI. kongres Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije v Ohridu 24., 25. in 26. junija.

Posebej so na današnji seji razpravljali o preskrbi vojaških vojnih invalidov z ortopedskimi in drugimi pripomočki. Predsedstvo zahteva, da v zdravstvenih ustanovah poenostavijo postopek za predpisovanje teh pripomočkov, za zdravniške preglede, strokovno nadzorstvo, nadomestila in popravila teh nujno potrebnih pripomočkov.

Predsedstvo je sprejelo tudi predlog o razdelitvi 20 milijonov dinarjev za stanovanja. Po predlogu bodo dobile republiške zveze: Bosna in Hercegovina 4,03 milijona, Crna gora 3, Hrvatska 4,35, Makedonija 2, Slovenija 1,52 in Srbija 5,1 milijona dinarjev. Za stanovanja borcev so za letos dali iz sredstev Jugoslovanske loterije 15 milijonov dinarjev, in sicer v obliki akontacije, dokler ne bo sprejet sklepni račun loterije. Od teh sredstev pa bodo republike dobile: Bosna in Hercegovina 12,26, Crna gora 3,29, Hrvatska 18,81, Makedonija 6,05, Slovenija 5,98 in Srbija 53,25. Sredstva delijo sorazmerno z dohodki Jugoslovanske loterije na ozemlju vsake republike.

Odbor Lackovega odreda pridno dela

Približno pred letom dni je bil v Mariboru ustanovljen odbor Lackovega odreda. Tajnik je postal tovariš Franjo Vesenjaki. Ko so njegovi borci zvedeli za ustanovitev odbora, so začeli pošiljati gradivo odboru, predvsem razne fotografije, dokumente in podobno. Glede tega odbor pridno sodeluje z muzejem. Do zdaj so zbrali tudi vse kar je bilo napisanega o odredu po časopisih.

Zadnje čase se na odbor obračajo tudi tovariši, ki potrebujejo dokazila za priznanje udeležbe v NOV v delovno dobo, pa tudi socialno pomoč ali kaj drugega. Odbor take prošnje posreduje s svojim mnenjem pristojnim organom.

Po izjavi tovariša Vesenjake se odbor dogovarja z občinskimi skupščinami v Ptuj, Gornji Radgoni in Radljah, da bi podelile domicil odredu, ker se je bojeval na njihovem območju.

Ko bosta zgrajeni novi šoli v Pernici in na Ojstrici na Kozjaku, bodo sklicali zbor borcev, pred zborom pa bodo patrulje obiskale spominska obeležja in položila vence. V patruljah bodo bivši borci in taborniki. Razen spominskih obeležij bodo obiskali tudi ljudi, ki so sodelovali z odredom. Obenem bodo zbirale patrulje tudi zgodovinsko gradivo.

Predlagali bodo tudi, da bi se osnovna šola v Gradišču na Kozjaku imenovala po padlem borcu Lackovega odreda Dragotinu Babiču.

V Lenartu, Ptuj, Radljah, Murski Soboti, Lendavi, Ljutomeru in Gornji Radgoni odbor želi ustanoviti podobne in vanje vključiti predstavnike mladine ter prosvetne delavce. Ti podobori bi tudi sodelovali pri organiziranju pisanja spominov vseh, ki kaj vedo o odredu.

Razen tega si je odbor zastavil za cilj izpopolniti seznam borcev in aktivistov, kamor naj bi vpisali tudi padle in pogrešane. Do zdaj so zbrali podatke za 358 borcev in aktivistov. Vsem so poslali vprašalne pole.

Franjo Vesenjaki kot partizan ob koncu vojne

Letos bi tudi radi v sodelovanju z muzejem priredili razstavo o Lackovem odredu v Lenartu in Dravogradu, morda tudi kje drugje.

Pričeli so pripravljati tudi gradivo za priročnik o odredu. Predvsem ga bodo dobile šole na območju, kjer je odred deloval. K sodelovanju je odbor pritegnil zgodovinarje, pedagoge in druge strokovnjake.

Prav tako se ukvarjajo z raziskavami, kdaj bi praznovali 25. obletnico ustanovitve odreda.

Po posameznih naseljih naj bi poimenovali po Lackovem odredu in po padlih borcih odreda ulice, ceste in ustanove.

Odbor je deloval na severni slovenski in jugoslovanski meji. Zato so se vanj vključevali poleg Slovencev tudi tuji državljani. Tako so bili v odredu Čehi in Slovaki, Angleži, Avstralci, Francozi, Madžari in sovjetski državljani. Zdaj si odbor prizadeva z vsemi navezati pismene zveze.

D. Miklavc

Težave Maistrovih borcev ob uveljavljanju zakonitih pravic

V uradnem listu SR Slovenije št. 37 od 28. 11. 1968 je bil objavljen težko pričakovani zakon o borcih za severno mejo v letih 1918-1919. O tem zakonu so pisali vsi naši časopisi, o njem je bilo govora tudi v radijski oddaji. Zato bi bilo pričakovati, da so zanj zvedeli vsi bivši Maistrovi borci, ki so najpozneje do 1. 2. 1919 vstopili v slovenske prostovoljne vojaške enote.

Skoraj neverjetno se sliši, toda je le res, da imamo kljub vsemu temu — in to zlasti na podeželju — še precej bivših Maistrovih borcev, ki šele sedaj poizvedujejo kako bi dosegli svoje pravice. Vsekakor so tega krivi predvsem sami, kajti šele ob lanskem svečani proslavi 50-letnici prve osvoboditve Maribora in naše severne meje so se spomnili na svoje pravice. Delna krivda zadene tudi tiste, ki poznajo predpise, a po vaseh svoje krajevne skupnosti ne obveščajo Maistrovih borcev o njihovih pravicah in jim ne pomagajo, da bi zbrali potrebno dokumentacijo.

Večina teh doslej neregistriranih borcev želi doseči samo po zakonu jim pripadajoče zdravstveno varstvo, ker so pač bolni in ne zmorejo plačevati izdatkov za zdravnika, zdravnika in slično.

Izredno kritičen primer bolnega borca za severno mejo, za katerega sem te dni zvedel in ki še nima priznanih pravic me spodbuja, da apeliram na združenja borcev v krajih, kjer morda take prijave še niso urejene, naj bi prizadetim pomagala urediti vse, kar je potrebno, da pridejo vsi Maistrovi borci do svojih pravic. Skrajni rok za uveljavitev zakonitih pravic je 31. 12. 1970.

MIRKO VAUDA

Dobro je, če veste...

● ZRAK JE ČIST, pravijo, če ni v kubičnem centimetru zraka več ko 5.000 zrn praahu. Znano je, da vdihne človek vase v minuti poprečno 16-krat po 500 kub. cm zraka. To pomeni, da vdihne človek vase tudi tedaj, ko živi v tako imenovanem čistem zraku, v eni minuti približno 40.000.000 prašnih zrn. Kaj mora pretrpeti organizem mestnega prebivalca, si lahko mislimo; saj je znano, da vsebuje prah v mestih 40 do 50-krat več prahu kot tako imenovani čist zrak.

● ČAJ JE TROPSKA RASTLINA, ki jo gojijo v glavnem na Kitajskem, Japonskem, v Indiji in na Cejlonu. Čaj so prinesli oziroma pripeljali v Evropo najprej Nizozemci, pozneje pa Britanci in sicer po morju (z ladjami). Tedaj se je razširilo mnenje, da morski zrak kvari čaj. Zato so ga začeli prevažati po kopnem v večjih karavanah po ruskih cestah. V Rusiji so v tovarnah čaj razvrščali, mešali in pakirali, kar je povzročilo, da so ljudje na zahodu vzeli temu čaju ime: ruski čaj. Razvrščanje in mešanje raznih vrst čaja opravljajo posebni strokovnjaki, ki ugotavljajo po značaju mešanice, duhu in okusu, od kod je čaj prišel.

● NEKATERI HELIKOPTERJI LAHKO PREVAŽAJO DVAKRAT TEŽJE TOVORE, KOT ZNANA NJIHOVA LASTNA TEŽA. Pred 25 leti so helikopterji lahko prevažali samo tovore, težke tono in pol, danes pa prenašajo lahko tovore, težke 22 ton; imenujejo jih: dvigalni helikopterji in uporabljajo za krajše prevoze večjih predmetov ogromnih dimenzij. Te predmete obesimo pod helikopterjem trupom. Take helikopterje uporabljajo tudi za razkladanje velikih in težkih tovorov z ladij in splavov za opravljanje podobnih nalog.

● JAPONSKI RIBICI Z OTOKA TANEGASIMA OBRACUNAJO EN KRAT NA LETO Z MORSKIMI PSI, ponavadi na začetku zime. Ribiči nastavijo precej daleč od obale mreže z vabo, svežo ribo. Najodločnejši ribiči uporabljajo za ta namen kovinske mreže. Ni jim potrebno čakati kdove kako dolgo. V dveh, treh urah se zbere dovolj morskih psov. Nato zategnejo mreže in jih zvežejo z močnimi kovinskimi vrvmi, zvežejo mreže na obalo, kjer jih pričakujejo vsi otočani, oboroženi s sekirami, koli, macolami ter s skupnimi močmi pobijejo »morske razbojnike«, najhujše sovražnike vseh ribičev.

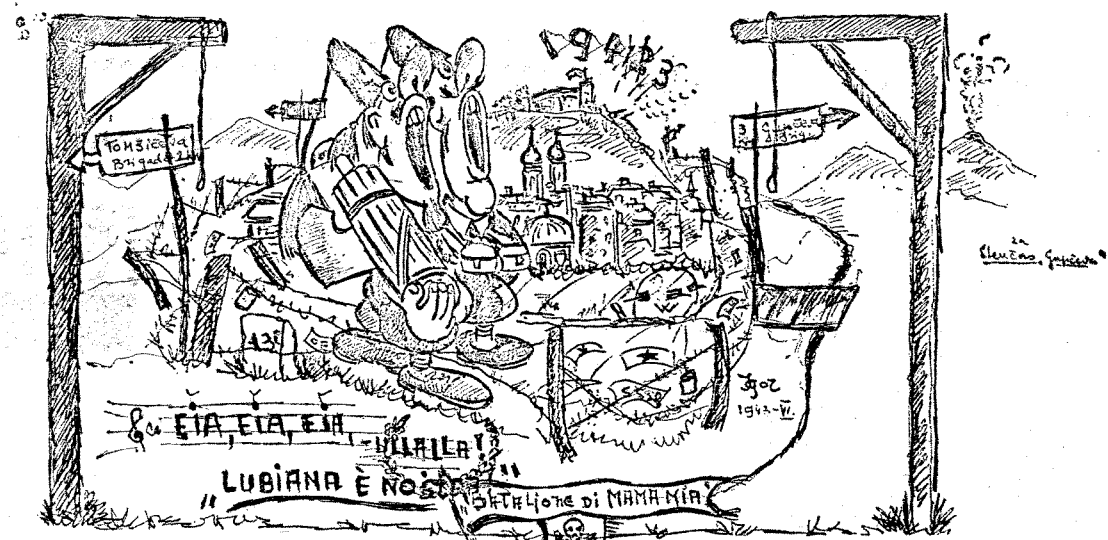
● GOUFRE BERGER JE NAJGLOBLJAJA JAMA, ki so jo do danes raziskali. Ta jama je v Savojskih Alpah blizu Grenoble v Franciji. Anglež dr. Kenneth Pearce se je 1963, spustil v tej jami kar 1135 m globoko.

● NAJVEČJI TV-HONORAR. Največji pogodbeno zagotovljen honorar bi bili morali izplačati avtorju neke televizijske serije Jerryju Lewisu za oddajo v ameriški televizijski oddajni postaji ABC. Šlo je za 35.000.000 dolarjev. Ker so serijo oddajali 13 tednov s slabim uspehom, so ustavili nadaljnje oddaje, avtorju pa so izplačali odpravnino v vsoti 4.000.000 dolarjev.

● KOZA IMA VEČ RDEČIH KRVNIČK KO DRUGI SESALCI, več kot konj, svinje, govedo, mačka, ovca. Svinja ima 6 do 8 milijonov rdečih krvnič, konj 6 do 9 milijonov, ovca 6 do 11 milijonov, mačka 6 do 10 milijonov, koza pa — 13 do 18 milijonov krvnič v kubičnem milimetru, to pa zaradi tega, ker je premer njenih krvnič najmanjši, komaj 4,2 mikrona. Mikron je tisočinka milimetra.

● NAJSTAREJSI MUZEJ NA SVETU je muzej Ashmolean v Oxfordu (Velika Britanija); ustanovljen oziroma sgrajen je bil 1679. leta. BESEDE IN DEJANJA

● POZIMI GRPAMO GLAVNI VIR VITAMINA C IZ POVRTNINE IN SADJA. Taka povrtnina je: pršna in kislo zelje, krompir, cvetača, spinat in ohrovt; ta slednji je z vitaminom C najbogatejši — 120 mg na 100 g teže. Med sadjem ima največ vitamina C: pomaranča, limona in grenivka (grapefruit) in sicer 55 mg na 100 g teže.

Kod heroji oblegali so Ljubljano
od Kratja Peha se razpalo,
zavzeli so hrujavo Vič
in še izgubili bili nič...
Pod munice razbile so v Gradašču,
to ar. herojsko je junaško!
"Popolno" poročila dnevnica,
dogodke točno, nemo!!!

A "malacelo"!
Zdaj včas je premeto,
partizani a bombami in mitraljezi
obnačunavajo z Kalabri...
Kje znane so zdaj slave - take
ko smagale bi tudi slabe?
Zalobni jih "bea genda" čuva,
ko "bea" potku, če o t. t. fil. suva!!!

Aprila 1941 so italijanski časopisi poročali, kako so njihove čete po trdovratnih in krvavih bojih zasedle najprej trdnjavi Vič in Šiška, prešle z juršem reko Gradaščico in naskočile topovska gnezda na Gradu. Vse to so si izmislili fašistični vojni poročevalci, da bi na ta način slavili svojo junaško vojsko. Dve leti kasneje so bile partizanske brigade v neposredni bližini Ljubljane. Zdaj so bili boji med njimi in italijansko vojsko resnični in tudi krvavi, Vič in Šiška sta bili zares trdnjavi, toda zavzeti ju ni bilo mogoče. Spomin na fašistično širokoustenje aprila 1941 je dal humoristu Igorju junija 1943 navdih, da je narisal tole karikaturu in pod njo napisal zbadljivko za »Stenčes« Gubčeve brigade.

Oblačila za pomladanske dni,
za otroke in odrasle!

nama

Ljubljana, Škofja Loka

Politični razgledi

Januar 1968 in potem pomladni meseci lanskega leta so prinesli tisto, kar smo iz nagnjenosti do simbolike radi imenovali »praška pomlad«: v Pragi so pometli s staro politično in administrativno ekipo, začeli so liberalizirati politiko in gospodarstvo, govoriti so začeli o delavskem samoupravljanju in ga tudi uvajati, tisk je dobil večjo svobodo, začeli so rehabilitirati ljudi, ki so bili žrtve stalinističnega obdobja pod Antoninom Novotnim itd.

Neverjetni val politične romantike, ki je bila za nekatere samo realizem, je preplaval Čkoslovaško in se razširil čez njene meje. Velika četverica Dubček — Svoboda — Smrkovski — Černik je postala simbol čkoslovaškega stremljenja po novem življenju, po samostojnejši politiki, predvsem po samostojnejši politiki glede na Moskvo in Varšavski pakt. Toda kmalu se je začel pritisk. Na sestankih v prestolnicah Varšavskega pakta so opozarjali in pominjali čkoslovaško vodstvo, naj »ne gre predaleč«, češ da takšna »kontrarevolucionarna« dejavnost utegnila škoditi ne le Čkoslovaški, marveč vsemu socialističnemu svetu.

Toda Čkoslovaška je bila že predaleč v svojem romantičnem zanosu, da bi mogla stopiti nazaj. Zato je prišel 21. avgust: za nekatere je bil dogodek, ki so ga že prej pričakovali, za nekatere je bil popolno presenečenje. Prvič se je zgodilo, da je vojska socialističnih dežel zasedla drugo socialistično deželo. Odpor Čkoslovaške je bil tudi poln romantičnega zanosa, čeprav niso pokale puške in čeprav ni kri tekla v potokih.

Spet so se sestajali voditelji in tako so naposled sklenili moskovski sporazum, ki je naložil hude obveznosti Čkoslovaški in ki je zelo malo obvezal dežele, katere so na čkoslovaško ozemlje poslale vojsko. In vodilna čkoslovaška četverica je še naprej bila simbol »praške pomladi«, menili so, da ne bo pustila, da bi se kaj spremenilo in da bo dežela lahko nemoteno stopala po poti, ki se je začela kazati v obrisih ob lanskem januarju. Toda pritisk na drugi strani je bil premočan. Aleksander Dubček je moral popuščati in menil je, da je dolžnost Čkoslovaške predvsem v tem, da se strogo drži obveznosti (in jih tudi izpolnjuje) moskovskega sporazuma, medtem ko ni tako pomembno, kaj bo storila druga stran.

V nemirnih dneh, ko so čkoslovaško prestolnico pogosteje obiskovali vojaški kot pa politični voditelji Varšavskega pakta, se je neutemeljena romantična zagnanost čkoslovaške politike kazala tudi v spremembah na vrhu: predsednik skupščine Smrkovski je moral odstopiti, dobil je manj pomembno funkcijo in naposled skoraj nobene. Napetost v deželi je rastla in čedalje očitnejše je bilo, da tako ne more več naprej, da morajo vodstvo prevzeti ljudje, ki bodo »znali ravnati z Rusi«, ki bodo sicer izpolnjevali zunanje zahteve, obenem pa tudi znali razložiti ljudstvu, zakaj je to potrebno.

Zdaj je pač skorajda odveč govoriti o tem, ali so bile množične manifestacije čkoslovaškega ljudstva po zmagi njegove hokejske reprezentance nad sovjetsko organizirane in protisocialistične. Jasno je le to, da tisk, ki so ga pozneje proglasili za poglavitnega krivca, ni imel vloge hujskača: samo sporočil je rezultat. Toda manifestacije niso bile samo športnega in rodoljubnega značaja, marveč so se marsikje spremenile v sovražne iz-

Romantika in realizem

pade do zasedbenih oblasti. Moskva je pritisnila in prezidij centralnega komiteja KP ČSSR se je prvega aprila naglo zbral v Pragi. »Ugotoviti« je moral, da so psihozi, ki so jo ustvarile protisovjetske in protisocialistične sile, podprli tudi članki in oddaje v tisku, radiu in televiziji, in dodal je: »Dosej sprejeti ukrepi na področju pisanega in govornega tiska so se izkazali za malo učinkovite ... zato vlada meni, da je njena dolžnost uvesti cenzuro«. 3. aprila je Aleksander Dubček spregovoril ljudstvu. Njegov ton je bil resen in strog, napovedal je ostre ukrepe proti tisku in poudaril: »Če se bodo neredi nadaljevali, ne bo nobene ovire za vrnitev v položaj meseca avgusta«. To je bilo vsem dovolj jasno. Zakaj iz Moskve je prišlo opozorilo: če reda ne bodo mogle zagotoviti policijske in vojaške sile ČSSR, bodo to storile sovjetske vojaške enote, ki so na Čkoslovaškem.

V dokaj negotovem položaju, se pravi tedaj, ko so se na Čkoslovaškem še zmerom spraševali, ali naj bodo še naprej romantiki ali pa naj se gredo realistično politiko, je bil sredi prejšnjega tedna plenum CK KP ČSSR. Na dnevnem redu je bil položaj v državi, ki je bil uradno ocenjen kot »kriza na robu katastrofe«. Slipe so bili značilni: potrdili so sklepe, vsebovane v znanem razglasu o protisovjetskih incidentih, sprejeli so Dubčkov odstop s položaja prvega sekretarja, priporočili, naj bi Dubčka izvolili za predsednika zvezne skupščine, na njegovo mesto (prvega sekretarja) pa so izvolili slovaškega prvega sekretarja dr. Gustava Husaka, znanega kot treznega politika in predvsem realista.

Plenum je izrekel priznanje Dubčku kot »iniciativnemu, požrtvovalnemu in poštenemu komunistu ter prepričanemu »internacionalistu«, ki si je pri usmerjanju pojanuarskega razvoja »pridobil pomembne zasluge in spoštovanje širokih slojev naše dežele«, vzel pa je na znanje tudi njegove slabosti pri uresničevanju sprejetih smernic. Pri izvolitvi dr. Gustava Husaka pa je imel plenum pred očmi njegove »politične, moralne in intelektualne vrline, njegovo doslednost in partijsko izkušnost«.

Zanimivo je, da je sprememba v vodstvu čkoslovaške partije naletela na dober sprejem v deželah Varšavskega pakta (potemtakem je bila tisto, kar so si v Moskvi in drugod želeli), še bolj pa je zanimivo, da je izvršni komitej predsedstva KP ČSSR pred plenom objavil resolucijo, ki je rehabilitirala tiste partijske in državne voditelje in funkcionarje, ki so bili avgusta lani proglašeni za kolaboracioniste in izdajalce.

Gre za ljudi, ki naj bi »poklicali« čete Varšavskega pakta v ČSSR, odgovornost za »širjenje teh klevet« pa je izvršni komitej zdaj naprtel sredstvom obveščanja.

Takšna pojanuarska politika, za katero se je zavzemal Dubček, je v novih razmerah nemogoča, čeprav je tudi Husak zdaj potrdil, da od njenih smernic ne bodo odstopili. Nekateri poznavalci razmer menijo, da bo treba na izraz »januarska politika« kratko malo pozabiti. Potrebni so treznejši, realistični politiki, ki naj bi utrlj novo pot, pot priznanja doma in v tujini. V vodstvu partije sta zdaj le dva »stara« politika: Bilak kot predstavnik predjanuarske in Dubček kot predstavnik januarske politike. To naj bi bila »skrajneža«. Večina pa je realistov, ki so se politično izoblikovali v kratkem času po lanskem avgustu.

Toda izpolnitev naloge, ki so si jo postavili realistični politiki, je morda tudi romantično opravilo, saj je skoraj nemogoča.

KOMENTATOR

Imeli smo ljudi

LOJZE PEČNIK

Ob lepem in sončnem vremenu so dne 16. aprila 1969 položili na pokopališču v Kranju k večnemu počitku predsednika občinskega odbora Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo 1918-1919, tovariša Lojzeta Pečnika. Rojen je bil leta 1897 v Stožicah pri Ljubljani in je bil znan kot vešč finančni strokovnjak. Kot mladenič je moral okusiti trpljenje na italijanski fronti. Ko pa se je zrušila avstroogrska monarhija pa je brez pomisleka in v zlic prestanemu trpljenju stopil v vrste stotnika Martinčiča ter se v sestavi čete strojnih pušk udeležil vseh bojev na sektorju Področica—St. Jakob—Celovec. Tudi v drugi svetovni vojni pokojni Lojze ni ostal križem rok. Bil je eden izmed prvih iz Kranja, katere je okupator pognal v Begunje. Po izpustu je odšel v partizane ter srečno prišel zopet domov, med svoje in številne prijatelje. Bil je delaven član povsod, kjer so rabili njegovo pomoč. Vse njegovo življenjsko delo sta od odprtem grobu lepo orisala predsednik društva upokojencev iz Kranja tov. Cerar, ki se je od pokojnega poslovil v imenu ZZZ NOV, društva upokojencev ter množičnih organizacij Kranja ter podpredsednik republiškega odbora Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo 1918-1919, tov. Stankar, čigar član je bil pokojni Pečnik vsa leta pred vojno in po vojni.

Ogromna množica se je poslovila od pokojnega svojega soobčana in ob žalostnih zborah pevcev iz Kranja so se prve grude domače zemlje spustile na krsto človeka, katerega ne bodo zlepa pozabili njegovi nekdanji soborci iz obeh vojn.

Lojze Pečnik, ki mu je smrtna kosa prekrizala številne načrte, pa naj mirno počiva v domači zemlji, za katero se je boril in bil pripravljen zanj žrtvovati tudi svoje življenje.

F. K.

DRAGOTIN GREGORČ

»Umrj je poštenjak, naprednjak, duša kulturno prosvetnega življenja v Dolenjskih Toplicah.« To je bila splošna ocena ljudi v topliški dolini in povsod po Dolenjskem ob smrti Dragotina Gregorč, upokojenega šolskega upravitelja v Dolenjskih Toplicah. Na zadnjo pot so ga spremenili v izredno slabemu vremenu v nedeljo 13. aprila njegovi številni znanci in prijatelji ter sodelavci, predstavniki društev, ki jih je on osnoval, šolska mladina in drugi.

Drago Gregorč je bil rojen v Novem mestu pred petinosemdesetimi leti. Odločil se je za učiteljski poklic in njegovo prvo službeno mesto je bilo v Dolenjskih Toplicah, prav tako tudi zadnje. Zagret rodoljub in narodnjak, prežet z naprednimi idejami, se je takoj po prvi svetovni vojni lotil kulturno prosvetnega dela v topliški dolini.

Posvetovanje o proizvodnji ortopedskih pripomočkov

Stalna konferenca za rehabilitacijo invalidnih oseb v Sloveniji je po nalogu skupščine SRS izdelala informacijo o rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov. V tej so zbrani tudi podatki o problemih tehnične ortopedije v naši republiki. To informacijo je konferenca izdelala na podlagi ankete, v kateri so bila tudi vprašanja, našaajoča se na proizvodnjo ortopedskih pripomočkov. Na ta vprašanja, ki so jih poslali 60 občinam v SR Sloveniji, je odgovorilo le 42 občin. Od 11 Komunalnih zavodov za socialno zavarovanje so dobili odgovore samo od štirih. Bistvene odgovore in pripombe pa so na to anketno dobili predvsem od republiškega zavoda za socialno zavarovanje in od republiškega odbora ZZZ NOV Slovenije.

Od 16 anketiranih podjetij jih je odgovorilo le 10, vendar je v celoti odgovoril na anketna vprašanja samo Zavod za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani.

Na posvetovanju, ki ga je v zvezi s to informacijo sklical stalna konferenca za rehabilitacijo invalidnih oseb v Sloveniji 17. aprila so bili prisotni predstavniki republiškega sveta za zdravstvo in socialno varstvo, služb za invalidska vprašanja nekaterih občinskih skupščin, republiškega zavoda za

socialno zavarovanje, Ortopedske klinike, republiškega odbora ZZZ NOV, bil pa je prisoten tudi predstavnik zveznega izvršnega sveta.

Posvetovanje je bilo v Zavodu za rehabilitacijo, zato so predstavniki tega zavoda pripravili majhno razstavo svojih izdelkov, a udeleženci posvetovanja so si najprej ogledali delavnice in delovni proces v ortopedskih delavnicah zavoda.

Še pred začetkom razprave so predvajali filme, v katerih je prikazano, kako se invalidi privajajo na uporabo ročnih in nožnih protez. Največjo pozornost je vsekar vzbudil film o uporabi bioelektrične ročne proteze. Žal pa je njena cena tako visoka — stane namreč od 6.000 do 7.000 dinarjev — da jo je doslej lahko nabavilo le 21 invalidov brez roke. Prikazali so tudi uporabe elektronskega opornika za nogo. Uporabo bioelektrične ročne proteze je pokazal tudi invalid, ki je to protezo dobil pred enim mesecem in ki mu pri delu res zelo dobro leži.

V razpravi, ki je vsemu temu sledila so prišle do izraza tele ugotovitve:

V zavodu za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani si močno in vsestransko prizadevajo spopolniti re-

Ze leta 1921 je ustanovil sokolsko društvo, prav tako čitalnico in igralsko družino. Z velikimi napori je uspel, da so v Dol. Toplicah zgradili sokolski dom. Polnih 40 let je bil duša vsega naprednega kulturno prosvetnega življenja v tem kraju. Zaradi izrazite napredne usmerjenosti seve ni bil pri srcu takratnemu režimu, zato je bil razrešen dolžnosti šolskega upravitelja ter leta 1936 premeščen v Mokronog za učitelja. Leta 1940 je bil upokojen. Med vojno je podpiral narodno osvobodilno boj, ki je imel v topliški dolini še zlasti močne korenine. Po vojni se je spet aktiviral, saj je nova država potrebovala dobrih učiteljev. Na zadnje je bil ravnatelj nižje gimnazije v Dol. Toplicah, od leta 1952 dalje pa drugič upokojen. Vse do svoje smrti je sodeloval domala v vseh organizacijah in bil še nekaj dni pred smrtjo na seji Turističnega društva. Žal ni dočkal uresničenja njegove vroče želje, da bi partijske Dolenjske Toplice dobile novo šolo, ki je v tem kraju tako potrebna že vsa leta po vojni. Drago Gregorč je vso svoje življenje posvetil prizadevanju za napredok, humanost, višji kulturni nivo človeka, za tople človeške odnose, brez sovraštva in prepira. Desetine vencev in šopkov ter več sto ljudi, ki so ga spremlili na njegovi zadnji poti je izpričalo njegovo priljubljenost in spoštovanje, ki ga je užival pri ljudeh.

F. ROMANIC

habilitacijo invalidov. V delavnicah imajo deloma že izvedeno serijsko proizvodnjo. Čeprav se je kadrovske sestav zaposlenih v ortopedski delavnici zavoda v zadnjih letih že močno izboljšal, so v tem pogledu še pomanjkljivosti.

Uspehi raziskovalnega dela v zavodu so res lepi.

Prizadevat si bo treba izvesti tipizacijo in standardizacijo ortopedskih izdelkov. V tej zvezi je intergacija nujna tako iz proizvodnih kakor tudi iz ekonomskih razlogov. Toda vse to je stvar dogovora med ortopedskimi podjetji v vsej Jugoslaviji, kajti na administrativni način vsega tega ni mogoče urediti.

Pri izvajanju vseh teh načel je glavna ovira preveliko število ortopedskih podjetij v vsej državi.

Močno je prišlo do izraza mnenje, da bi bilo zelo koristno sklicati posvetovanje določenega števila invalidov, uporabnikov vseh vrst protez, da bi opozorili na razne pomanjkljivosti.

Na posvetovanju so ugotovili res velik napredek naše ortopedije, pokazali so na vse tisto, kar ovira njen še boljši nadaljnji razvoj, a do izraza so prišle tudi pomanjkljivosti, ki jih je še treba odstraniti.

V. M.

stanovanjske
in počitniške hišice.

»Marles« Maribor
Telefon 32-430
Telex 033-143

Pomen aprilskih zgodovinskih dni

Nadaljevanje z 2. strani

liščinah, ki so se zelo razlikovale od tistih pred 6. aprilom 1941, temveč je na ustanovnem sestanku šlo za to, da se protimperialistična grupacija v novem položaju ohrani, vzdrži in celo razširi. To se je pozneje dejansko tudi zgodilo.

2. Ustanovni sestanek je sprejel načelo oboroženega boja proti okupatorjem. Sprejeti tako načelo pa ni bila majhna stvar. To načelo se nam namreč pokaže v pravi luči, če ga presodimo z vidika celotne slovenske zgodovine in z vidika slovenske geografije. Zgodovinski vidik nam pokaže, da je sprejem oboroženega boja proti okupatorju 1941, po 400 letih, odkar so minili veliki kmečki upori v Sloveniji in Slovenci niso sami iniciativno vodili velikopoteznih oboroženih bojov, bil resnično odločno dejanje. To je bila resnično velika stvar, kakršnih slovenski narod doslej ni velikokrat tvegala. Zato ustanovni sestanek resnično pomeni izhodišče nove dobe v zgodovini slovenskega naroda.

Dodati moramo, da je bil v slovenskih partizanih vedno živ spomin na nekdanje kmečke upornike. Ni samo Boris Kidrič v članku »Zgodovinski polet slovenskih narodnih sil« v Slovenskem poročevalcu napisal zanimivih besed »Česar slovenska narodna zgodovina že od turških pohodov in slovensko hrvaške kmečke vstaje ni več mogla zapisati, to se dogaja dandanes: proti zatiralcem slovenskega naroda se dviga oborožena slovenska pest«, temveč se je spomin na kmečko puntarijo obujal nenehno s partizanskimi pesmimi o Matiju Gubcu, o ubogi gmajni itd.

3. Narodna in socialna osvoboditev postane akcijsko geslo slovenskega narodnoosvobodilnega boja, to je neposredni cilj oborožene akcije, za katero je Protiimperialistična fronta organizirala potrebne priprave, tako da je pravo izhodišče tudi za to akcijo bil ustanovni sestanek.

4. Nositelje vse osvobodilne akcije, ki je izšla iz ustanovnega sestanka Protiimperialistične fronte, so postale in kljub nekaterim težavam (tudi obdržale vodstvo do končne zmage nove družbene sile, ki so izšle iz slovenskega proletariata, ki je tako stopil na čelo vsega boja za novo in boljšo bodočnost slovenskega naroda. Delavski razred je s tem ravnal v duhu manifesta ustanovnega kongresa KPS, ki mu je že 1937 poveril zgodovinsko odgovornost za prihodnost slovenskega naroda v smislu Cankarjevih besed: Na meni, na mojih plečih, na plečih delavca — proletarja leži bodočnost slovenskega naroda, proletarja. Seveda se to ni zgodilo samo od sebe, temveč po trajni pobudi Komunistične partije Slovenije, ki ni bila samo avantgarda proletariata, temveč osvobodilnega gibanja sploh.

Če ustanovni sestanek in vse tisto, kar se je na njem govorilo in sklenilo, primerjamo s prvima dvema apriloma, moramo reči, da je ustanovni sestanek povzel vse temeljne misli iz njih. Novo je bilo to, da je delavski razred in po njem slovenski narod začel urediti stvari na način, ki je v okoliščinah, kakršne so nastopile z italijansko-nemško okupacijo slovenske zemlje, edini odpiral ugodne izglede na uspeh. Nedvomno moramo pritrditi besedam, ki jih je Edvard Kardelj izrekel na tretjem kongresu Osvobodilne fronte, da je namreč »dan ustanovitve OF eden najvažnejših datumov v razvoju naše ljudske revolucije, ker je bil eden najvažnejših pogojev za uspešno pripravo oborožene vstaje.«

Praktične možnosti za uresničenje programa, kakor so ga sprejeli na ustanovnem sestanku Protiimperialistične fronte so nastopile, ko se je Nemčija z 22. junijem 1941 zapletla v boj s Sovjetsko zvezo. S tem dnevom se je začel velikanski spopad, ki ni prenehal prej, dokler ni zlomil fašistične Nemčije in njenih zavezničev.

Dr. FRANCE SKERL

Proslava v Velenju

Prireditveni odbor ponovno sporoča, da zaradi prevelikih tehničnih zahtevnosti ni pošiljal osebnih vabil, zato pa tem pristronejši vabi, da se proslave udeležijo vsi nekdanji borci in aktivisti, ki so se bojevali in delali na Štajerskem in Koroškem in pa borce Prekmurške, Sremske ali V. bataljona II. Krajiške brigade in pa slovenskih prostovoljskih brigad, ustanovljenih v SSSR, ki so jih sestavljali večina štajerski rojaki.

Razen njih pričakuje odbor udeležbo tudi vseh drugih nekdanjih borcev, aktivistov, internirancev in izseljencev in vseh Slovencev, ki so se bojevali proti fašizmu doma in v tujih deželah.

Letošnja velenjska proslava naj bo v resnici osrednja politična manifestacija vseh protifašističnih borcev. Vsi udeleženci naše narodno osvobodilne vojne naj si za velenjsko proslavo pripnejo na prsa znake priznanj in odličij za svoje delo in svoj prispevek v borbi.

Borci štajerskih in koroških enot naj se na dan proslave pravočasno prijavijo in zberejo na svojih zbornih mestih v partizanskem taboru za skupen odhod na slavnostni prostor.

Za skupinske prevoze na proslavo naj se zainteresirani obračajo na štabe pri občinskih konferencah SZDL Kdor pa želi potovati zase poceni in udobno, naj si ogleda vozni red posebnih vlakov v časnih DELO 18. aprila in LJUBLJANSKI DNEVNIK 19. aprila, podrobnejše informacije pa dajejo vse železniške postaje in turistični biroji. Potnike za posebne vlake obveščamo, da bodo vagoni štiroosni pulmani in da bo imel vsak vlak okrepčevalnico. Pohitite s prijavi in nakupom vozniških kart.

Priporočilo motoriziranim

Največ udeležencev osrednje slovenske proslave »Štajerska in Koroška v revoluciji« se bo pripeljal v nedeljo 27. aprila v Velenje z avtobusi in osebnimi vozili. Zato bo tega dne na vseh slovenskih cestah precejšen promet. Prireditelji priporočajo voznikom motornih vozil, da pridejo v Velenje že do 9. ure dopoldna in dosledno upoštevajo navodila prometnih organov, ki bodo nadzirali in usmerjali promet.

Vsem motoriziranim potnikom bodo na voljo naslednje ceste:

LJUBLJANA — ARJA VAS — VELENJE (za vsa motorna vozila). Na tej cesti je možen tudi odcep proti Sentruperti do Letuša (Savinjska dolina) in dalje skozi Soštanj do Velenja. Cesta od

Sentrupert do Velenja bo prevozna le za osebna vozila, promet na njej pa bo delno omejen.

MARIBOR — CELJE — ARJA VAS — VELENJE (za vsa motorna vozila). Odcepa za osebna vozila sta pri Stranah do Dolica in Velenja, ter pred Vojnikom do Dobrne in dalje v Velenje (voznikom osebnih vozil iz smeri Maribora in Ptuja priporočamo, da uporabljajo v večji meri zadnjo pot, to je od Vojnika do Velenja).

MARIBOR — SLOVENJ GRADEC — VELENJE (za vsa motorna vozila). Udeleženci iz okolice Murske Sobote, Maribora in Dravske doline naj pretežno uporabljajo to pot, da ne bi nastali večji prometni zastoji na cesti skozi Celje.

ZIDANI MOST — CELJE — ARJA VAS — VELENJE (za vsa motorna vozila).

ROGASKA SLATINA — SMARJE — CELJE — ARJA VAS — VELENJE (za vsa motorna vozila).

Promet v Velenju

AVTOBUSI, ki pripeljejo v Velenje iz Arje vasi, bodo neposredno pred Velenjem usmerjeni levo na novo cesto proti Soštanju. Ob prihodu v Velenje bodo potniki izstopali, avtobusi pa bodo odšli dalje na parkirni prostor. Tako ob prihodu v Velenje bodo avtobuse oštevilčili, ker bodo potniki ob povratku vstopali na parkirnih prostorih.

OSEBNI AVTOMOBILI, ki bodo pripeljali iz Arje vasi, bodo usmerjeni desno na parkirne prostore v novem delu Velenja.

AVTOBUSI iz smeri Slovenj Gradec bodo usmerjeni po Saleški cesti na novo cesto Velenje — Soštanj, kjer bodo potniki izstopili, avtobusi pa bodo odšli dalje na parkirni prostor.

Tudi OSEBNI AVTOMOBILI iz Slovenjgraške smeri bodo usmerjeni pred, oziroma v Saleku, po cesti IV. reda na parkirne prostore, ali pa bodo parkirali v Saleku.

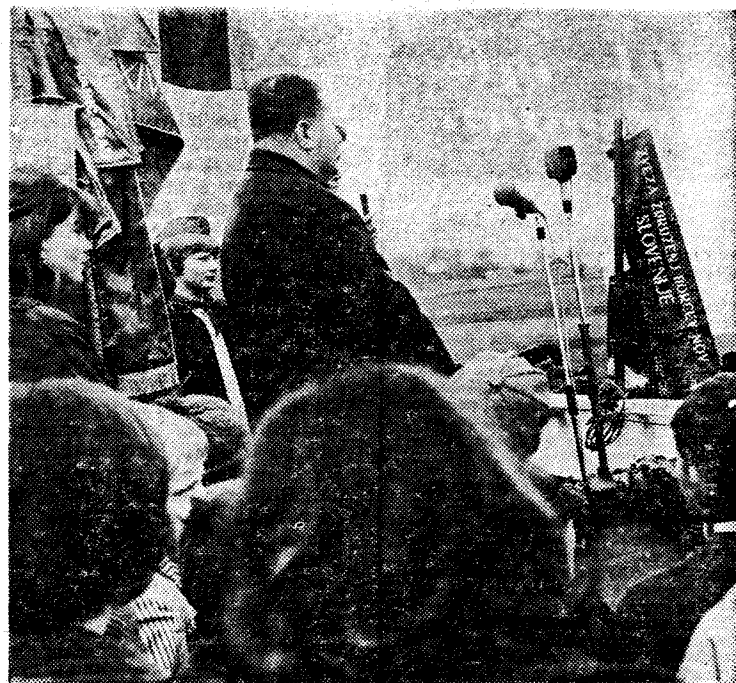
AVTOBUSI iz smeri Soštanj bodo pripeljali v Velenje po stari cesti na Koroško cesto, kjer bodo potniki izstopili, nato pa bodo tu avtobusi parkirali. Po končani prireditvi se avtobusi vključujejo v smer Soštanj na Kidričevi cesti.

OSEBNA VOZILA iz smeri Soštanj bodo pripeljala na parkirne prostore v Velenje po stari cesti.

TRANZITNI PROMET v smeri Dravograd — Celje se bo odvijal po običajni poti, iz Soštanj v Celje pa po stari cesti mimo starega jaska in po Saleški cesti dalje do Arje vasi. Transzitični promet iz smeri Slovenj Gradec — Soštanj bo potekal do križišča na Kidričevi cesti in dalje mimo tržnice na staro cesto, ki vodi proti Soštanju.

Vse voznike motornih vozil prosimo, da se na poti na prireditveni prostor in na njem ravnajo točno po navodilih prometnih organov.

Posebej opozarjamo vse, ki bodo potovali skozi Celje, da se posebej pazijo na prehode preko železniške proge in se podrežajo organizaciji prehodov na kraju samem.

Minulo nedeljo (20. t. m.) so hrvaški pionirji, učenci osnovne šole iz Kumrovc, zaključili svoj 300 km dolgi del poti in predali prapor in spominski dnevnik pohoda po poteh legendarne Stirinajste divizije slovenskim pionirjem. Ti so s Sedlarjevega, kjer je pozimi pred 25 leti prešla Sotla XIV. divizija in vdrla na Štajersko, krenili na Bohor, kjer je bilo v ponedeljek zborovanje pionirjev iz šentjurske, krške, brežiške in sevnjske občine. Dosedaj je nosilo prapor in sodelovalo na partizanskih mitingih že več kot 30.000 pionirjev iz Hrvaške in Slovenije. Z Bohorja vodi pot pionirsko XIV. divizijo proti Velenju, kjer bodo 10. maja zaključili pohod »Bratstva in enotnosti« na zborovanju hrvaških in slovenskih pionirjev, delegacija pa bo na nedeljski proslavi poročala predsedniku Titu o prehojeni poti. Na sliki: Na Sedlarjevem je pionirjem in prebivalcem hrvaškega in slovenskega Obotolja obudil spomine na dni izpred 25. let narodni heroj Tone Vidmar-Lutina. S. S.

Pohod po poteh „tovarištva in spominov“

V okviru pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane«, katerega glavne športne manifestacije bodo v dneh med 9. in 11. majem, bo 26. aprila tudi pohod »Po poteh tovarištva in spominov«. Tega se bodo udeležili člani pionirskih odredov nižjih razredov osnovnih šol petih ljubljanskih občin.

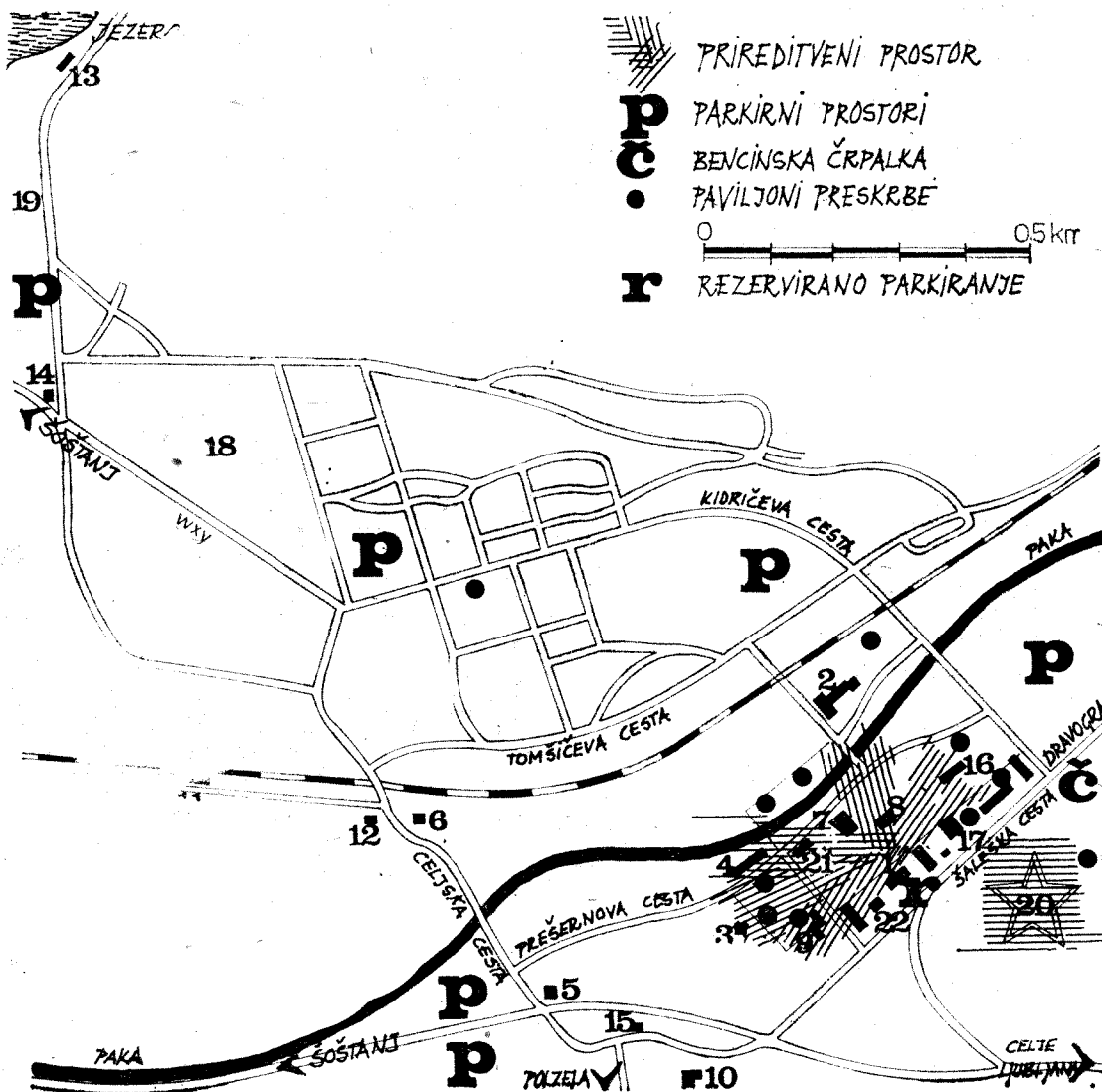
Bežigraske pionirje bodo imeli štiri cilje, predvidevajo pa udeležbo 1495 pionirjev, ki bodo odšli v Gramozno jamo. Črnučani bodo

obiskali spomenik Ceneta Štuparja, šentjakobčani spomenik padlim borcem za šolo Ivana Bizjaka, Dolčani pa spominsko ploščo javke »Bora«.

Pionirji občine Center bodo odkorakali proti spominskemu kamnom na Golovcu, ob Izanski cesti, vile pod Rožnikom, Habičevim spomenikom na Opekarski cesti, h grobnici narodnih herojev, k spomeniku železničarjev.

Šole iz Most bodo izvedle več kulturnih programov, nato pa bodo prav tako obiskale spomenike na svojem območju.

Štiri šole ožjega mestnega območja občine Šiška bodo imele za ključno slavo v domu TVD Partizan Zgornja Šiška, štiri šole nekdanje šentviške občine na Vikrah v parku Fračka Rozmana, tri šole

Odbor za pohod »Po poteh partizanske Ljubljane« obvešča vse družbene organizacije, športna društva in vodstva šol, da se d. b. vse željene informacije, tiskovine, prijavnice in plakati v pisarni odbora Ljubljana, Komenskega 7/III ali na telefon 310-044. ODBOR ZE SPREJEMA PRIJAVE.

le medvoškega območja pa na Preški.

Tudi pionirji iz šol viške občine, ki je zelo obširna, bodo odšli na razne zgodovinsko znamenite kraje, kjer bodo imeli proslave.

Zavod za slepo in slabovidno mladino bo odšel že 25. aprila na sv. Urh, kjer bo krajša proslava.

Predvsem bodo šole obiskale spominske kamne ob nekdanji žični oviri okoli Ljubljane, nad katerimi imajo patronat. Na proslavah pa bodo zastopniki pripravljalega odbora podelili udeležencem pohoda značke ter pripeli spominske trakove na zastave pionirskih odredov. Pričakujejo, da se bo celotnega pohoda udeležilo nad 12.500 pionirjev.

MP

Okrogle in oglute

● **POSTAVLJAJI NA LAZ...** V zahodnonemškem listu »Treuchlinger Kurier« je bil objavljen oglas: »V osmrtnici ob smrti Karla Opitza je bilo med imeni njegove družine navedeno tudi ime njegove ožaloščenke vdove«. Izjavljam, da te osmrtnice nisem napisala jaz, pač pa družina Heazen, Westring 13. Ne želim, da bi me kdo imel za ožaloščeno vdovo. Zame ni bila moževa smrt nikakršna izguba. Vsi, ki so poznali razmere v mojem zakonu, me bodo nedvomno razumeli. Maria Opitz.« Slabo priporočilo za novega moža...

● **NEMSKI »ZELEZNI KANCLER« BISMARCK SE JE JEZIL, KO GA JE NEKDO NADLEGOVAL Z VPRAŠANJI.** Rohner je celó nad svojim osebnim zdravnikom, ko ga je ta povprašal, kako je z njegovim zdravjem. Naпослед se je zdravnik, dr. Schwenninger se je pisal, tega naveličal ter svetoval kanclerju: »Rad vam pomagam, če pa ne želite, da bi vas izpraševal, kakor mora izpraševati zdravnik bolnika, vam priporočam, da pokličete živinozdravnika; ta se namreč ukvarja s pacienti, ki nimajo daru govora.«

● **NAJISKRENEJŠE SOLZE** so solze, ki jih pretakamo, ko rečemo čebulo, je napisal češki kramljalec Ernest Fischer.

● **»ODLIČNIK«**... Prince Claus, soprog nizozemske prestolonaslednice Beatrice, se je mudil v Nairobiu, glavnem kenjskem mestu (Afrika), kjer je v elitnem klubu (klubu izbrancev, »odličnikov«) igral golf. Imel je smolo, trije udarci so mu spodleteli ter je bil hudo razdražen in živčen. Nekí fotoreporter, ki je prav tedaj posnel igra, je že tako in tako hudo živčnega prince se prav posebno razdražil. Prince se je zaletel vanj, ga ozmerjal: »Umazana svinja!« in ga hotel lopniti. Drugi igralci so ubogo fotoreportersko paro komaj komaj zaščitili. Claus je Nemeč. Preden se je oženil s princeso Betrico, je bil — diplomat, pa ne diplomat kdove kako visoke stopnje, kar je — če pomislimo, kako se je vedel v Nairobiu — razumljivo.

»Ustvarimo takšen položaj, da bo Kitajska lahko živela v svetu in da ne bo več grožnja sama sebi in vsemu človeštvu.«
Harrison Salisbury, ameriški komentator

● **NAPLAHTANA CENZURA...** Atenski časnik »Apogevmantini« je nedavno objavil na prvi strani veliko karikatur, ki kaže Atene, pokrite s snegom. Pod karikaturjo je napis: »Naposled spet — beli dan!«

● **V IMENU SVOBODE:** Madame Roland, ena izmed množičnih žrtv, ki so umrle pod giljotino, je rekla, preden so jo obglavili: »O svoboda, kaj vse se dogaja v tvojem imenu!«

● **NEUMNI PEVCI...** Milka Stojanović, prvakinja beogradske opere, je izjavila: »Mnogo je neumnih ljudi, tenorji pa so najneumnejši...« Podobno je nekaj nekih slovesnih slovenskih basist dejal skladatelju Matiji Bravničarju: »Tenorji so prav zares neumni...« Pa mu je Matija odgovoril: »Nekateri res, so pa neumni tudi nekateri basisti, samo da je stopnja njihove neumnosti za oktavo nižja...«

● **POGUMNI MOZJE...** Vas Kozjak pri Titovi Korenici je bila tedne in tedne v snežnih zametih, odrezana od vsega sveta. Nihče ni prinašal pošte. Nekí skupini pogumnih mož pa je uspelo z nadčloveškimi močmi prebiti se skozi zamete do vasi. V tej skupini pogumnih mož so bili občinski uslužbenci, ki so prinesli vaščanom čekovne položnice in naloge za plačilo — neplačanih dolgov...

● **LJUBEZEN DO BLIŽNJEGA...** Nemški ščankar Hans Kasper je takole zbčal malomarnost, ki jo mnogi kažejo v odnosu do žrtv v Vietnamu in Nigeriji: »Če sestoji ljubezen do bližnjega zgolj v izrazih sočustvovanja, tedaj se ta ne razlikuje kdove kako od sodelovanja v zlu.«

● **MNOGO JE DOBRIH ZENSK,** a vse so že pod rušo,« pravi španski pregovor. Ta pregovor bi bil kar upravljal tudi za moške!

Generalturist prireja petdnevni izlet na prizorišča Tirolske in Soške fronte iz prve svetovne vojne. Vse nekdanje bojevalne s teh front vabimo, da zahtevajo program in pogoje izleta pri Generalturisti Ljubljana, Gospodstva 7 telefon 21-206.

Konvoj smrti (5)

Podatki so bili zelo negotovi in prvi lord pomorstva sir Dudley Pound je sklical sodelavce na konferenco, ki je z nekaj prekinitvami trajala ves dan. Sredi dopoldneva je Pound ukazal kapetanu G. R. G. Allenu, ki je bil odgovoren za organizacijo konvojov, naj tako pride k njemu. Allen je prišel v Poundov urad in v njem je našel številne oficirje z admiralitete, med njimi tudi kontraadmirala Rawlingsa in Brinda ter viceadmirala Moora. Vprašanje, ki ga je Pound postavil Allenu, je bilo značilno: »Ali so trgovske ladje v konvoju PQ 17 opremljene za napravami za dešifriranje?« Allen je odgovoril, da so tako opremljene skoraj vse, Pound pa je nadaljeval: »Torej bi bilo še mogoče dobiti zvezo z ladjami, če bi se zaradi tega ali onega razloga morale razkropiti?« Allenov odgovor je bil pritrdilen. Iz tega pogovora je bilo vsem jasno, da namerava Pound, ki se je od vsega začetka upiral odhodu konvoja, ukazati razkropitev, brž ko bi se v bližini prikazalo nemško ladjevje.

Ob 12.30 uri je admiraliteta brzojavila Hamiltonu ter mu sporočila, naj bi — do nasprotnega povelja vrhovnega poveljnika — plul vzhodno od 25° vzhodne dolžine. Sporočilo je dohitelo Hamiltona ravno tedaj, ko se je pripravljaval, da se obrne nazaj, tako da je bil zelo zadovoljen. V zaupnem pogovoru pa je dejal, da je od vsega začetka nasprotoval misli, da bi moral zapustiti konvoj.

ZBOGOM, TRADICIJE...

Sporočilo amiralitete Hamiltonu je dobil tudi admiral Tovey, ki se je zelo razjezil zaradi »spremembe sprejetih sklepov«. Misli je na sklepe, ki sta jih skupaj sprejela admiraliteta in on. Sklenil je, da štirih križark ne bo po nepotrebnem pošiljal v nevarnost. Hamiltonu je sporočil: »Tedad ko bo konvoj vzhodno od 25° vzhodne dolžine — ali pa še prej, kar je pač odvisno od vas — morate zapustiti Berentsovo morje, razen če admiraliteta zagotovi, da je mogoče napasti »Tirpitz«.

Tedad je bil konvoj že vzhodno od 25° vzhodne dolžine in bo 16. uri je Toveyev bojno ladjevje spremenilo smer in zaplulo na jugozahod.

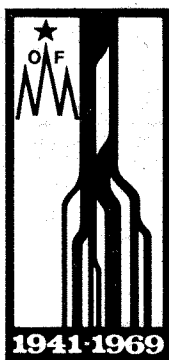
Sporočilo admirala Toveya je imelo kaj malo skupnega s slavnimi tradicijami britanske mornarice. Hamilton se je tega zavedel in njegov odgovor poveljniku je bil nekam nejasen, kot da bi se načel izogibal. V prvih večernih urah je admiraliteta brzojavila Hamiltonu: »Kmalu bodo na razpolago zadnje informacije. Pričakujte s konvojem novih ukazov.«

Tistega dopoldneva ob pol enajstih, torej približno v istem času,

ko se je »Tirpitz« zasidral v Altenfiordu in ko je kapetan Allen odgovarjal na vprašanja admirala Pounda, je vrhovni štab nemške mornarice sporočil vrhovnemu poveljstvu, da navzočnost bojnih ladij v bližini konvoja onemogoča izpeljavo pripravljenega načrta.

Medtem ko se je nemška mornarica obotavljala, je letalstvo sklenilo uničiti konvoj PQ 17. 4. julija opoldne je prešlo v množični napad. Ob osmih zvečer se je nekaj milj od konvoja pojavilo 23 heinklov, čez petindvajset minut pa je bil njihov napad končan: sestreljeno je bilo eno letalo, toda zadete so bile tri ladje. »William Hooper«, »Navarin« in »Azerbejdžan« so z ostale za konvojem. Konvoj je prestopal dotlej najhujši napad in plul je naprej.

Ko so se heinkli vračali v oporišče na severnem Norveškem in ko so si tri angleške pomožne ladje, ki so potegnile preživele na krov, prizadevale dohiteti konvoj, so na poveljniške mostiče štirih križark in admiralske ladje admirala Toveya prihajala sporočila:

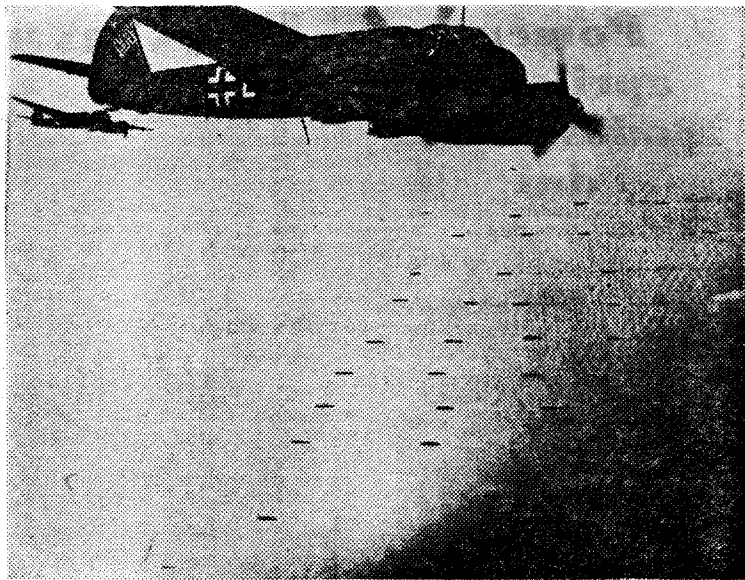
ŠTAJERSKA in KOROŠKA v REVOLUCIJSKI OSEBNI PROSLAVI ŠTAJERSKIH in KOROŠKIH PARTIZANSKIH ENOT pohoda XIV. DIVIZIJE in ustanovitve OF slovenije 27. aprila 1969 VELENJE

Poziv borcem 14. divizije

Pozivamo vse udeležence pohoda 14. divizije na Štajersko, da sporočijo svoje točne naslove. Ti so nam potrebni, da lahko vsem živim udeležencem pošljemo spominsko darilo za 25-letnico pohoda.

Odbor 14. divizije pri Republiškem odboru ZZB NOV Slovenije Ljubljana, Beethovnova 10

ODHOD BORCEV STIRI-NAJSTE IZ LJUBLJANE NA PROSLAVO V VELENJE BO V NEDELJO, 27. APRILA, OB 6.30 IZ ŠUBICEVE ULICE (NASPROTI SKUPŠČINE).

Napad nemškega letalstva na konvoj smrti

Ob 21.22 uri: »Zaupno. Nujno. Križarke naj s polno paro zapljujejo proti zahodu...«

Ob 21.23 uri: »Zaupno. Nujno. Zaradi nevarnosti sovražnikovih površinskih ladij naj se konvoj razkropi in plove proti ruskim pristaniščem.«

Če nekaj sekund: »Zaupno. Nujno. Potrjujem sporočilo 21.23. Konvoj se mora razkropiti.«

Admirala sta vedela, kaj edinele pomenijo ta sporočila: nemške bojne ladje so v bližini konvoja in se pripravljajo na napad.

Toda nemške bojne ladje so bile še zmerom zasidrane v Altenfiordu. V vrhovnem štabu nemške mornarice v Berlinu so bili nekam mirni, v admiraliteti v Londonu pa so se počutili zelo tesnobno.

V »TRDNJAVI«

Okoli pol devetih zvečer je prvi lord pomorstva s številnimi oficirji odšel v »trdnjavo«, betonsko zaklonišče, zgrajeno za palačo admiralitete v Whitehallu, kjer je bil tajni operativni center. Admiral Pound je vprašal N. E. Denninga, direktorja informacijske službe za operacije nemških površinskih ladij, ali je »Tirpitz« že odplul iz Altenfiorda. Denning je odgovoril, da bi bil prav gotovo obveščen, če bi nemška ladja dvignila sidro. »Ali lahko zagotovite trdite, da je »Tirpitz« še zmerom v Altenfiordu?« — »Nobenega dokaza ni, da bi ladja že odplula,« je bil uraden odgovor.

Pound je sicer bil videti prepričan, vendar v resnici ni bil, in podal se je po hodniku, ki je vodil v center za prepoznavanje podmornic. Tam so mu pokazali, kako nevarno položaj se pripravila za križarke v Barentsovem morju. Prvi rezultat Poundovega obiska v »trdnjavi« je bil, da je takoj, ko se je z oficirji vrnil v svoj urad, sklenil potegniti križarke na zahod, saj se ne bi mogle dolgo upirati »Tirpitzu«. Navzlic Denningovim zagotovilom je menil, da so

Nemci nedvomno že poslali »Tirpitz« in njegovo spremstvo iz Altenfiorda — ali pa je bil vsaj izdan takšen ukaz. Nobenega logičnega razloga ni bilo, ki bi mogel ovreči admiralove domneve. Tako je ob 21.11 uri bilo oddano prvo usodno poročilo za konvoj.

Tedad ko bi bil admiral Hamilton s svojimi križarkami že daleč, bi bil poveljnik spremljevalnih ladij J. E. Broome najstarejši oficir konvoja. Prvi lord pomorstva je vprašal svoje oficirje, kaj naj bi storili, da bi preprečili uničenje konvoja ponoči. Osebo je bil sicer naklonjen razkropitvi, toda vsi oficirji — med njimi tudi podnačelnik štaba admiral Moore — so menili, naj bi se konvoj še ne razkropil.

Admiral Pound, ki je vodil operacije in ki je bil eden najmlajših oficirjev med navzočimi, se je odločil v skoraj melodramatičnih okoliščinah. Prvi lord pomorstva se je nagnil nazaj v usnjenem naslanjanču, zamišljal — tako se je vedel zmerom, kadar je moral skleniti kaj pomembnega — krčevito se je oprijel naslonila in njegov obraz, ki je bil dotlej videti skorajda trpeč in napet, je postal veder in zbran. Trideset sekund kasneje je admiral Pound dejal: »Konvoj se mora razkropiti!«

(Nadaljevanje prihodnjic)

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10 — Piskar Klisej CGP »DELA« Ljubljana — Pomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 dinarjev oziroma 18 N din — Posamezna številka stane 40 din oziroma 40 N par Za inozemstvo stane »TV 15« 30 N din — Naročnino pošljite na naslov Uprava »TV 15« Ljubljana, Beethovnova 10 pritičje, p. predal 598-X1 ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke. Glavni in odgovorni urednik 21-901 tajništvo in novinarji 22-313 uprava 22-607 — Rokopisov ne vračame

Ukanjeni ustaši

Julija 1942. leta je skupina borcev iz Podunavskega odreda krenila v spodnji del Srema. Vodila sta jo Milan Stepanović-Matroz in Stevan Molerov-Stjenka. Skupina se je najprej prikrila na neki pristavi blizu Karlovcia, toda zaradi nepričakovane sovražnikovega napada se je morala odotod umakniti. Za prvo silo si je poskušala zavetja v močvirju Beni med trsjem, nato pa je vzpostavila zvezo z učiteljem Dušanom Vukšanovićem-Diogenom, ki je bil učitelj v Petrovčicah.

Diogen je predlagal, naj partizani pridejo kar v šolo. Obljubil jim je, da jim bo pripravil skrivališče na podstrešju. Ker so bile počitnice, tudi pouka ni bilo več in je zato bila šola prazna. Matroz in Stjenka pa sta kljub temu oklevala. Bala sta se, da ne bi prišli ustaši.

Naposled so se le dogovorili, da se bodo partizani nastanili na podstrešju, vendar v tistem delu, ki leži nad učiteljevim stanovanjem. To se jim je zdelo varnejše, zakaj ta del šole je imel posebno vhodna vrata. Bilo je tudi manj verjetno, da bi se ustaši nastanili prav

v učiteljevem stanovanju, ko pa je bil ves ostali del šole prazen.

Učiteljeva svakinja Sonja, članica partije, je že prvega dne poskrbela za sveže perilo. Za partizane so ga pripravile zaledne organizacije. Razen tega je Sonja partizanom tudi kuhala, pa celo strazila je namesto njih. Tako so lahko na podstrešju mirno počivali.

Na ustaše ni bilo treba dolgo čakati. Pridrveli so v vas in se nastanili kar v šoli. Sonja je zvedela, da so v vas prišli zato, da bi mlatilnice obvarovali pred partizani, z mlatilnicami vred pa tudi žetev. Sonja je pohitela v podstrešje, prebudi la borce in jim povedala, kaj se pod njimi dogaja. Skozi reže med strešniki so partizani lahko opazovali domobrance in ustaše na šolskem dvorišču, kako v učilnice vlačijo slamo, ki naj bi jim bila za ležišča.

Kmalu zatem se je borcem na podstrešju pridružil še učitelj Diogen. Kot vselej je tudi tokrat bil miren in hladnokrven. Rekel jim je, da ni treba obupati, čeprav ustaški stražar stoji tik pod oknom in morajo biti zato zelo pre-

vidni, da se ne bi izdali. Diogen jim je obljubil, da bo temeljito razmislil, kako jih bo spravil iz zagate.

Partizani so se pomirili. Spet so plegli, toda za vsak primer so imeli orožje pri roki. Nenadoma so doli v vasi zaslišali streljanje. Partizani so se vznemirili. Ko je streljanje kmalu zatem ponehalo, je prišel Diogen in jim povedal, da se je zaradi hude vročine nekje vnela slama. Ustaši pa so začeli streljati zato, da bi priklicali ljudi, nato pa so požar pogasili. Kmalu zatem se je Diogen spet vrnil. Prinesel jim je kosilo — poln lonec fižola in slanina. Po dveh urah je prišel Diogen že tretjič na podstrešje. Med partizane je razdelil 400 nabojev in nekaj bomb. Nasmeljano jim je zaupal, da si jih je bil »sposodil« pri ustaših.

Učiteljeva domiselnost in pogum sta borce razvedrila. Učitelj jim je nato zagotavljal:

»Nikar ne skrbite. Sem že pripravil načrt, kako se boste neopazno umaknili s podstrešja in šolskega dvorišča: okrog šole je plot, iz katerega sem odtrgal nekaj desk in jih spet naslonil nazaj. Ko se boste umikali, vam bo treba deske le nekoliko odmakniti.«

Dogovorili so se, da bodo šolo zapustili v prvem mraku, preden

bodo ustaši na šolskem vrtu postavili zasedo.

Diogenov načrt je bil drzen in zvihačen. Ker bi se lahko zgodilo, da jih ustaši opazijo, je sklenil, da se v tem primeru ne bo smel več vrniti nazaj v šolo. Zato se je preoblekel v lovca.

Nato so se iz podstrešja drug za drugim spustili v učiteljevo stanovanje, svakinja Sonja pa je zamotila stražarja. Neprestano ga je nekaj spraševala in se smejala, da bi s tem njegovo pozornost pritegnila z vrat in oken nase.

»Pridi malo bliže in odmakni se od okna, da naju ne bi slišal Diogen. Ne morem kar naprej šepetati,« ga je prepričevala, ko da ji je zelo mnogo za njegovo družbo in naklonjenost.

Medtem je Diogen vodil partizane iz pasti. Nevidna kolona se je skoraj po vseh štirih plazila čez dvorišče. Skozi luknjo v plotu se je najprej splazil Diogen, nato pa še vsi drugi. Tako so srečno prispeli na šolski vrt, čeprav so bili sprva od stražarja in Sonje le nekaj metrov daleč.

S tem se je del Podunavskega partizanskega odreda izognil hudi nevarnosti, za kar je bil najzaslužnejši pogumni in zviti Diogen, kasnejši komandant ene izmed naših divizij.

JOVAN RADOVANOVIĆ